

“TVÅNGSSVENSKA”

Inställning till svenska språket och de svenskspråkiga
hos gymnasisterna i Mellersta Finland

Pro gradu-avhandling i nordisk
filologi vid Jyväskylä universitet
Våren 2001

Anna-Maija Berg

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistiska fakulteten	Institutionen för nordiska språk
Författare Anna-Majja Berg	
Titel "Tvångssvenska" - gymnasisternas inställningar till svenska språket och de svenskspråkiga hos gymnasisterna i Mellersta Finland	
Ämne nordisk filologi	Typ av avhandling pro gradu
Höstterminen 2000	Antalet sidor 77+7
Sammandrag <p>Syftet med denna pro gradu -avhandling var att redogöra för gymnasisternas inställningar till svenska språket och de svenskspråkiga referensgrupperna dvs. finlandssvenskarna, ålänningarna och sverigesvenskarna. Därtill kartlades de potentiella faktorer som kan anses ha den viktigaste inverkan på de negativa åsikterna. De åsikter som hänvisade till svenska språkets onödighet och obehaglighet fick speciell uppmärksamhet i detta arbete. Eftersom gymnasisterna i Jyväskylä trodde sig ha en möjlighet till valfri svenska vid studentskrivningarna betonades också valfrihetsfrågan och jämförelser mellan dessa två gymnasier var oundvikliga. Även skillnaderna mellan gymnasisternas inställningar till svenskan och engelskan granskades.</p> <p>Undersökningsmaterialet bestod av svar från 239 andraklassister både i Jyväskylä och Äänekoski gymnasium. Gymnasisterna svarade på ett frågeformulär som bestod av 43 frågor med både färdiga svarsalternativ och öppna frågor. Huvudsakligen analyserades svaren med hjälp av kvantitativa metoder. Inställningarna till de svenskspråkiga referensgrupperna behandlades dock kvalitativt i detta arbete.</p> <p>I teoridelen behandlades huvudsakligen begreppen motivation, attityd och orientation samt deras inverkan på språkinläringen. Ytterligare granskades bl.a. stereotyper, etnocentrism och autoritarism.</p> <p>Enligt resultaten uppskattas svenska språket fortfarande förhållandevis mycket hos gymnasisterna, fast jämfört med engelskan är svenskans ställning något oroväckande. De faktorer som mest korrelerade med de negativa inställningarna var dålig skolframgång och familjens lägre socioekonomiska status. Resultaten bekräftade också att pojkarnas åsikter är oftare negativa än flickornas. Mest överraskande var dock den stora skillnaden mellan gymnasisterna i Äänekoski och Jyväskylä. I Jyväskylä var inställningarna märkvärdigt positivare än i Äänekoski. Detta gällde inte bara språket utan också de svenskspråkiga referensgrupperna. Uppfattningen om ålänningarna var oftast negativ hos båda gymnasistgrupperna, flickorna hade dock mindre negativa åsikter än pojkarna. Samtidigt hade gymnasisterna i Äänekoski tredubbelt flera negativa åsikter om alla referensgrupperna än gymnasisterna i Jyväskylä.</p>	
Uppslagsord Motivation, attityd, inställning, stereotyper, språkinläring, valfrihet	
Bibliotek/förvaringsplats	Aallon kirjasto
Övriga uppgifter	

INNEHÅLL

1 SYFTE, MATERIAL OCH METOD.....	1
2 TEORETISK BAKGRUND	4
2.1 Motivation.....	4
2.1.1 Orientation.....	7
2.2 Attityder	8
2.2.1 Stereotypier.....	9
2.2.2 Etnocentrism och autoritarism	11
2.2.3 Etnolingvistisk identitet och vitalitet	11
3 TIDIGARE FORSKNING.....	12
3.1 Svenskans ställning i grundskolan	12
3.2 Valfrihet och placering bland andra språk	13
3.3 Attityder mot svenskar hos blivande grundskolelärare.....	15
3.4 Inställning till svenska språket och finlandssvenskarna	15
3.5 Språkinställningar i tvåspråkiga länder	17
3.6 Finländarnas inställning till invandrare och flyktingar	18
3.7 Nordiska fördomar	19
4 ANALYS AV MATERIALET	21
4.1 Allmänt.....	21
4.2 Gymnasisternas åsikter -resultat	23
4.3 Orsaker till negativ inställning	27
4.3.1 Allmänt	27
4.3.2 Åsikter bland de negativt inställda	28
4.3.3 Föräldrarnas yrken och utbildningsnivåer.....	31
4.3.4 Familjeförhållanden	36
4.3.5 Framtidsplaner.....	37
4.3.6 Skolframgång	39
4.3.7 Fritidssysselsättning.....	41
4.3.8 Obligatorisk eller valfri svenska	46
4.3.9 Deltagande i svenska vid studentexamen	48
4.4 Inställning till de svensktalande språkgrupperna	52
4.4.1 Positiva och negativa inställningar - jämförelse	59
4.4.2 Projicerade stereotypier hos de negativt inställda	65
4.4.3 Korrelation mellan skolframgång och inställning.....	66
4.4.4 Karakteristiska drag hos de mest negativt inställda.....	68
5 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	72
LITTERATUR	76
BILAGA 1 (frågeformulär).....	78

1. SYFTE, MATERIAL OCH METOD

Kampen mellan två språk, finska och svenska, har en lång historia bakom sig och denna kamp pågår fortfarande på vissa nivåer här i Finland. Vägen till dagens läge har inte varit problemfri och helt utan svårigheter kommer det inte heller att fortsätta. Parterna har delvis bytt sina roller, men hand i hand borde de dock kunna lösa gemensamma frågor. Båda språken enligt Finlands lagar är jämlika och borde därför respekteras av alla.

Svenska språkets ställning speciellt i de finska skolorna har diskuterats och tvistats om år efter år. Hittills har man betraktat svenskan som ett av de obligatoriska ämnen som är ett måste vare sig man vill studera språket eller inte. Av alla de obligatoriska ämnena är svenska språket det enda som har fått en så starkt negativ prägel att man i många sammanhang har påträffat termen tvångssvenska. Debatten pågår och allt starkare krav har ställts på beslutsfattarna att svenskan borde bli ett valfritt ämne.

Några undersökningar har tidigare utförts, där man kunnat visa hur både svenskan och de övriga ämnena har placerat sig bland olika ämnen i grundskolan eller i gymnasierna. Dessa undersökningar har dock närmast koncentrerat sig på att konstatera vilka ämnen som är populära, viktiga eller tvärtom, samt hur svenskan placerar sig bland dessa ämnen. Några attitydsundersökningar har också utförts, men svenskspråkiga har där betraktats som en helhet, eller undersökningen har koncentrerat sig enbart på sverigesvenskarna eller finlandssvenskarna.

I föreliggande undersökning försökte jag studera inställningen både till svenska språket och till svenskspråkiga referensgrupper i två finskspråkiga gymnasier i Mellersta Finland, som kan betraktas som en enspråkig, finsk region. Därtill

ville jag kartlägga de potentiella faktorer som kan anses ha någon inflytelse på den eventuella negativa inställning som gymnasieeleverna har både till språket och de svenskspråkiga referensgrupperna. Tyngdpunkten i undersökningen kommer att ligga på elevernas egna åsikter, som kan förmodas reflektera deras attityder gentemot svenskan och dem som har svenska som modersmål.

Valfrihetsfrågan kommer att betonas i detta pro gradu- arbete, eftersom den ena gymnasistgruppen (JLL) ursprungligen hade informerats att den kunde ha valfri svenska i samband med studentexamen. Likaså spelar gymnasisternas inställning till svenskspråkiga referensgrupper en viktig roll. Jag försöker också utreda vilka faktorer som har korrelation med den negativa inställningen till svenskan. Därtill vill jag ta reda på om det finns trovärdiga grunder för termen tvångssvenska. Jag kommer också att jämföra svenskans nuvarande ställning med ett annat obligatoriskt språk, engelskan. Till målgrupper har jag valt gymnasiets andraklassister i Jyväskylä Lyseo och Äänekoski gymnasium.

En attitydsmätning utfördes den 19 maj 1994 med gymnasiets andraklassister i Äänekoski gymnasium och den 24 maj 1994 i Jyväskylä Lyseo (i fortsättningen kommer gymnasierna att kallas för ÄL och JLL). I samband med testet fick eleverna fylla i ett frågeformulär som bestod av 43 frågor, varav 21 var försedda med färdiga svarsalternativ och resten var s. k. öppna frågor (se bilaga 1).

I testet deltog 239 gymnasister, varav 62 % (148) från JLL och 38 % (91) från ÄL. Flickornas andel var 66 % (157) och pojkarnas 34 % (82). Testet ägde rum i ett vanligt klassrum under normal skoltid och eleverna fick använda en lektion (45 min) för att kunna besvara frågorna. Detta kontrollerades av den närvarande läraren som därefter samlade in frågeformulären. Alla närvarande deltog i testet.

Undersökningen följer huvudsakligen de principer som används i kvantitativa metoder, men den innehåller också kvalitativa element. En relativt viktig del av informationen i frågeformulären har samlats in i kvalitativ form och kommer delvis att presenteras som sådan. En större del av den kvalitativa informationen har dock kvantifierats under analysens gång för att man lättare kan jämföra resultaten.

Testmaterialets färdiga svarsalternativ kodades först och matades därefter in på datorn med Excel-programmet. De öppna svaren för sin del lästes först igenom och bearbetades vidare genom att kategorisera dem manuellt under ett visst antal rubriker. Därefter kunde största delen av de öppna svaren kvantifieras med att ge en kod åt varje kategoriserade svar; dessa koder matades in med Excel. Den numeriska resultatsbehandlingen har huvudsakligen skett med hjälp av datorn, men i flera fall har även manuella kalkyleringar utförts.

I den teoretiska delen skall jag närmast behandla tre begrepp, *motivation* och *attityd* samt olika former av *orientation* ur språkinlärares synpunkt och deras roll i språkinläringen. I samband med attitydsfrågan granskas även sådana begrepp som *ethnocentrism*, *autoritarism* och *stereotypier*. Därefter kommer jag att presentera några tidigare undersökningsresultat som belyser svenska språkets ställning såväl i de finländska skolorna som i hela det finländska samhället samt stereotypier som beskriver finländarnas attityder mot svenskhet. Efter detta kommer jag att presentera min egen undersökning och dess resultat.

2. TEORETISK BAKGRUND

2.1 Motivation

I otaliga undersökningar både i Finland och utomlands har det konstaterats att motivationen har en avsevärd inverkan på språkinlärningsresultaten. Begreppet 'motivation' har definierats på många olika sätt. Den hittills mest kända motivationsteorin presenterades dock av amerikanerna Gardner och Lambert, som redan på 1970-talet gestaltade preliminära motivationsteorier. På 1980-talet har Bernard Spolsky (1989, 16-25) försökt skapa nya inlärningsteorier som gäller inlärning av andra språk. Han har bl.a. utvecklat en 74-delad förteckning i detalj över de villkor och förutsättningar som påverkar språkinlärningen. För motivation och attitydsfaktorer har han uppräknat sju villkor. Sedermera har även många finländska forskare, bl.a. Eero Laine, utnyttjat dessa teorier då de har undersökt skspråkinlärningsmotivation.

Professor i psykologi, R.C. Gardner från Ontario universitet har varit mycket produktiv, han har utfört flera undersökningar och publicerat flera böcker ur socialpsykologiska synvinklar om inlärning av andra språk. Gardner (1985, 10-11) har gestaltat begreppet 'motivation' på följande sätt: motivation är en kombination av tre komponenter; ansträngning, vilja och därtill behövs det gynnsam attityd till språkinlärningen. Alla dessa tre komponenter behövs för att man kan tala om motivationen. I samband med inlärningen av andra språk specificerar Gardner (1985, 50-51) begreppet 'motivation' vidare och anser att det är frågan om fyra olika aspekter. Den första är ett mål, den andra aspekten gäller uppförande som innebär ansträngning för att kunna uppnå detta mål och i den tredje är det frågan om ens vilja för att uppnå målet. Den sista aspekten gäller gynnsamma attityder till aktiviteten i fråga. Den första faktorn, målet,

avviker dock från de övriga eftersom den inte är en mätbar komponent av motivationen.

Gardner & Smythe (1974), som också Laine (1978) har citerat, skiljer åt fyra olika aspekter eller faktorer som påverkar språkinlärarens motivation:

1. Den sociala omgivningen, som språkinläraren har regelbunden kontakt med.
2. Individuella skillnader i intelligens, språkinlärningsförmåga (begåvning) och motivation
3. Olika tillfällen att lära sig språket, formell (i klassrummet) och informell (resande utomlands, brevväxling osv.)
4. Språkliga resultat

I en viss social omgivning råder vissa förväntningar som påverkar hur samfundets medlem inställer sig till studier av främmande språk. Med den sociala omgivningen avses närmast föräldrar, syskon, klasskamrater eller andra jämnåriga samt lärare. Därtill kan man inte glömma massmedierna och deras ständigt ökande inverkan.

Inom den sociala omgivningen skapas även föreställningar om den främmande språkgruppen; dessa föreställningar kallas för etniska stereotypier (Gardner & Smythe 1974, 7-6). Som ett bra exempel kan nämnas läget i Finland. Den finskspråkiga befolkningen i Finland har relativt starka etniska stereotypier om finlandssvenskar och kanske till och med ännu starkare om svenskarna. Dessa stereotypier leder, och har lett till att barnets motivation att studera språket förminskas. Om föräldrarna eller jämnåriga har en negativ inställning till referensgruppen förminskas barnets motivation att studera språket.

Även föreställningar om hur värdefullt det är att studera språket i fråga får sitt ursprung i denna sociala omgivning. Att uppnå hög kompetens, hög nivå i språkkunskaper är likaså beroende av den sociala omgivningens, och därigenom människans egna föreställningar. Även individuella skillnader i intelligens, språkinlärningsförmåga och motivation (instrumentell och integrativ orientation) har alla en avgörande inverkan på hur man inställer sig till språkinläringen. Hög intelligensnivå och språkinlärningsförmåga erbjuder positiva förutsättningar till språkinläring, medan bristen på motivation kan försvaga dessa förutsättningar.

Med formell språkinläring avses vanligtvis den normala skolundervisningen eller motsvarande aktiva sökning, där man lär sig *om* språket och dess spelregler, grammatik, stavning osv. Däremot sker informell språkinläring genom observation och direkt deltagande i kommunikation, där språkinläringen sker spontant och automatiskt, detta förutsätter vissa omständigheter (Spolsky 1989, 171; Ellis 1990, 2). Spolskys (1989,171) gränsdragning mellan formell och informell språkinläring är mycket kraftig, han påstår att i en naturlig språkinläringssituation (informell) är det frågan om meningsfull kommunikation, medan den inläring som sker i klassrummet är förenklad och under sträng kontroll och leder till meningslösa drillövningar. Spolskys åsikt om inläring i klassrummet är ganska ensidig och förenklad men kanske motsvarar den allmänna uppfattningen om formell inläring.

Hurdana språkliga resultat som uppnås kan också ha en viktig inverkan på motivationen i språkinläringen. Goda resultat kan sporra till ännu bättre resultat och starkare motivation, medan dåliga resultat kan förlama och leda till ytterligare brist på motivation och därigenom åstadkomma en ond cirkel i språkinläringen.

Spolsky teoretiserar mestadels med likadana faktorer som Gardner och Smythe men han försöker fördjupa dem. Han poängterar följande: ju större är viljan och begåvningen hos inläraren dess snabbare lär han sig språket. Spolsky hänvisar också till tidsaspekten: ju längre tid man använder för att lära sig språket dess mera lär man sig. Han kombinerar tid och motivation i sitt påstående: ju mera motivation man har dess mera tid kommer man att tillbringa med språkstudierna.(Spolsky 1989, 23.)

2.1.1 Orientation

Gardner och Lambert (1959) specificerade terminologin kring orientation och introducerade två skilda begrepp: *integrativ och instrumentell orientation* (Gardner 1985, 51). De konstaterade att motivation ansluter sig till dessa två olika orientationstyper. Stern (1984) för sin del använder begreppen integrativ och instrumentell motivation för samma företeelse, vilket kan orsaka förvirring, eftersom motivation och orientation enligt Gardner inte är synonyma begrepp. (Nikki 1992, 27).

Integrativ orientation betyder språkinlärarens egen vilja att lära sig ett främmande språk. Denna språkinlärare är intresserad av målspråkets kultur och människor, han vill åtminstone delvis anpassa sig till denna kultur eller kan till och med vara villig att förbli medlem av målspråkets samfund (Gardner & Lambert 1972, 11-16). Laine (1977, 14) påstår dock att det inte är realistiskt att integrationen till språkgruppen skulle uppställas som ett mål i skolan. Enligt vissa teorier (Jakobivits 1970) kan integrativ orientation likställas med intern motivation.

Med instrumentell orientation avser Gardner och Lambert (1972, 11-16) språkinlärarens vilja att lära sig ett främmande språk för att han eller hon skulle kunna utnyttja språket till sina egna behov. Dessa behov kan vara t. ex. ekonomisk nytta eller socialt godkännande. Språkinläringen används som ett medel, ett instrument till att uppnå vissa mål. Instrumentell motivation kan anses vara extern i motsats till integrativ motivation. Ett aktuellt exempel på detta är kurser som arrangeras i norska för finländska sjukskötare för att de kan klara sig i sitt jobb i Norge.

Utöver de två ovannämnda orientationstyperna har Laine (1978, 88 och 114-115) tagit med en tredje orientationstyp som heter *kognitiv orientation*. Denna orientationstyp beskrivs med hjälp av språkinlärarens intresse för främmande språk. Enligt Laines undersökningar (1978, 91) korrelerade kognitiv orientation starkast med uppnådda språkinlärningsresultat, medan instrumentell orientation var svagast.

2.2 Attityder

Attityd och motivation som begrepp är inte alltid lätta att hålla isär. De har även definierats på många olika sätt. Enligt en definition betyder attityd 'disposition till ett visst beteende i en viss bestämd situation, 'handlingsberedskap', medan motivation definieras som 'grunden till och sammanfattningen av motiven till en viljeakt' (Prismas Lexikon 1994, 163). Enligt några socialpsykologer består attityden av tre olika komponenter: kognitiva (uppfattningar och iakttagelser), affektiva (känslor) och de komponenter som gäller människans beteende. En del anser att attityden innehåller endast de två förstnämnda och utelämnar den sista komponenten. Några teoretiker inkluderar endast den affektiva komponenten när de definierar begreppet 'attityd'. (Atkinson& all., 1996, 607.)

Gardner (1985, 8) poängterar att inläring av språk avviker från de övriga skolämnena eftersom den kräver att man samtidigt måste också lära sig vissa delar om den kultur som språket tillhör. Detta orsakar att reaktioner mot den andra kulturen måste iaktas på allvar. Gardner har kategoriserat attitydsvariablerna till attityder som gäller själva undervisningen (t.ex. lärare, kurser, inlärningsprocessen) och till s.k. sociala attityder där tyngdpunkten ligger i den kulturella aspekten av språkinläring. (Gardner 1985, 41-42.)

Redan så tidigt som 1959 konstaterade Gardner och Lambert att motiven i språkinläring påverkas av attityderna mot referensgruppen, dvs. målspråkets representanter och av inställningen till själva inläringen. Gardner (1985, 42) påstår att de viktigaste faktorerna som påverkar inlärningsresultaten är attityden till inläring av språket i fråga och intresset för främmande språk i allmänhet. Enligt honom är denna attityd relevant när det gäller utbildningen som sådan, medan attityden till referensgruppen är närmast social. Attityderna påverkar emellertid inlärningsresultaten inte direkt utan de påverkar motivationen (Gardner 1985; Laine 1978; Lalonde & Gardner 1984). Spolsky (1989, 157) vill utvidga denna teori vidare genom att framhäva att social kontext påverkar attityderna, och motivationen för sin del har inverkan på inlärares beteende i en viss inläringssituation.

2.2.1 Stereotypier

De flesta av oss har en viss uppfattning t.ex. om olika nationaliteter, minoritetsgrupper och deras kultur. Denna uppfattning behöver inte basera sig på olika fakta eller övrig sanningsenlig information, utan man kan bilda sin uppfattning helt utan att aldrig träffa dessa målgrupper, besöka deras kulturella omgivning eller utan att på något annat sätt aktivt skaffa information om dem.

Denna uppfattning kan vara antingen positiv eller negativ och den kallas för en stereotypi.

Stereotypier är stela och klichéartade föreställningar som strävar till att förenkla människans världsbild. Forskarna har olika åsikter om stereotypiernas påverkningar. Det finns åtskilliga uppfattningar om huruvida de ska betraktas, som ofördelaktiga eller tillförlitliga företeelser. Likaså har det tvistats om stereotypier har en mera affektiv eller kognitiv bakgrund. (Lerkkanen 1993, 18-20.) Alla stereotypier, t. ex. etniska stereotypier, är dock inte nödvändigtvis irrationella, utan de kan bekräftas eller tillintetgöras exempelvis genom att besöka ifrågavarande landet. Om man har en stark stereotypisk uppfattning om utgruppen som innehåller fördomar, föreställningar men även fakta, kan denna uppfattning ha en allvarlig inverkan på attityderna och inlärningsmotivationen enligt Laine & Parikka (1994, 410.)

Jaakko Lehtonen (1990, 19) har citerat Sorembe & Westhoff (1979) och Jaspars & Hewstone (1982) i kategoriseringen av stereotypier enligt följande. På basis av förhållandet mellan personen i fråga, föreställningen och representanten för den andra kulturen kan föreställningarna indelas i fem olika kategorier. Den första kategorin kallas för *autostereotypi* med vilken avses människans uppfattning om sin egen kultur. Den andra kategorin, *heterostereotypi*, innebär att man har en föreställning som gäller en annan kultur eller dess representanter. Det som t. ex. finländarna tänker om svenskarna - eller tvärtom - betecknar heterostereotypiska uppfattningar. Därtill finns det tre övriga kategorier som tillsammans kallas för *projicerade stereotypier* eftersom de har ett gemensamt drag; projicerandet av ens egna fördomar eller antaganden till den andres förutsatta inställningar.

2.2.2 Etnocentrism och autoritarism

Etnocentrism hör till de attitydsfaktorer som ofta benämns i samband med språkinlärningsmotivation, den kan anses vara en av de starkaste faktorerna. Etnocentrism betyder att den egna etniska gruppen föredras framför andra grupper. Till de övriga grupperna och dess representanter förhålls fördomsfullt och spekulativt. Som en orsak till detta kan enligt Laine (1978, 17) anses att man isolerar sig eller är isolerad. Enligt Gardnes & Lambert (1972, 16) är det sannolikt att de etnocentriska inlärnarnas inställningar till språkinlärningsuppgiften inte är integrativt orienterade.

Ett autoritärt tänkesätt innebär att man förhåller sig fördomsfullt mot utomstående grupper. Detta kan för sin del förhindra inlärarens strävan till att uppnå bra språkkunskaper. Det har konstaterats att fenomenet syns svagare i tvåspråkiga områden än i enspråkiga. Bland mera avancerade vuxna språkinlärare förefaller autoritarism vara svagare än hos nybörjare. (Laine 1978, 17). Både etnocentrism och autoritarism anses vara typiska symtom till en svag prestationsnivå. Dessa delfaktorer sammanhänger ofta med ångest och instrumentell inlärningsmotivation. (Laine 1978, 20.)

2.2.3 Etnolingvistisk identitet och vitalitet

Laine och Parikka (1994, 408-409) har tillagt två nya begrepp, etnolingvistisk identitet och etnolingvistisk vitalitet, som de har inkluderat i sin forskning av inställningarna till språkinläring. Med etnolingvistisk identitet avses att man hör till en etnisk grupp vars centrala kännetecken är ett visst, gemensamt språk. Etnolingvistisk vitalitet för sin del karakteriserar hur starkt språkgruppens eget språk är och hur denna vitalitet bevaras.

3. TIDIGARE FORSKNING

3.1 Svenskans ställning i grundskolan

För att man över huvud taget kan undersöka varför inställningen till svenskan är så negativ i de finländska skolorna eller i hela Finland, är det motiverat att ge några konkreta bevis på den negativa inställningen.

Pedagogiska forskningsinstitutet vid Jyväskylä universitet har undersökt grundskolelevernas (9. klass) opinioner om hur sammanlagt 17 olika skolämnen placeras enligt kriterierna *hur omtyckt* eller *hur viktigt* ämnet var. Denna undersökning utfördes första gången 1979 och upprepades 1991.

(Tempus 7/1992, 16.)

Resultaten var följande:

1): HUR OMTYCKT ÄMNE

Svenskan på 12. plats (1979)

Svenskan på 16. plats (1991)

2): HUR VIKTIGT ÄMNE

Svenskan på 4. plats (1979)

Svenskan på 7. plats (1991)

Dessa resultat är både intressanta och kanske något förvirrande; å ena sidan visar resultatet att svenskans popularitet har klart försvagats under åttiotalet i grundskolan, å andra sidan anses ämnet fortfarande relativt viktigt, men dock inte lika viktigt som förr.

Den senare undersökningen, som utfördes 1991, visade också att det fanns stora skillnader i attityden mellan flickor och pojkar. Pojkarna placerade svenskan näst sist (16.) när de frågades, hur omtyckt svenskan var medan bland flickorna ansågs svenskan ligga på 11. plats. Detta visar att pojkarnas åsikter om svenskan i allmänhet är mera negativa än flickornas. Skillnaden mellan könen kunde iakttagas lika tydligt i frågan hur viktigt ämne eleverna ansåg svenskan vara. Flickorna placerade svenskan på fjärde plats medan pojkarna ansåg, att svenskan är bland de mindre viktigaste ämnena och placerade den i 11. plats.

(Kärkkäinen 1993, 133 - 136.)

3.2 Valfrihet och placering bland andra språk

Svenskan, som åtminstone hittills har varit ett obligatoriskt språk både i grundskolan och gymnasiet, borde enligt vissa grupper vara ett valfritt eller frivilligt ämne. Detta har begrundats med flera olika argument, bl.a. har man påpekat att endast 6 % av Finlands befolkning har svenska som modersmål. Dessutom påminner man att alla inte behöver svenska här i Finland, utan i de flesta områden klarar man sig utmärkt med finska språket. Det har också föreslagits att det skulle vara nyttigt att slopa obligatorisk svenska; då skulle intresset för språket öka hos eleverna. Valfriheten anses garantera eleverna ett studieprogram som bättre passar ihop med deras intressen.

Det finns också förespråkare för obligatorisk svenska, som framhåller följande argument:

Behovet av språkkunskaper i svenska bland handel och industri är nästan lika stort som i engelska (baserar sig på en undersökning av Mehtäläinen & Takala 1988). Kunskaper i svenska är fortfarande otillräckliga, fastän alla studerar

ämnet. Det har också konstaterats att det nordiska samarbetet växer och gör svenskan ännu viktigare i framtiden. Dessutom poängteras att svenska språket öppnar möjligheter till att studera i de övriga nordiska länderna, samtidigt kan unga människor skapa internationella kontakter och främja nordiska relationer. Till sist vill man påminna om ett faktum: svenskan är ett officiellt språk i Finland. (Kärkkäinen 1993, 121).

Maija-Liisa Nikki har i sin doktorsavhandling redogjort för språkundervisningens läge i Finland, både i grundskolan och i gymnasiet. Enligt hennes undersökning var över 80 % av finskspråkiga elever samt deras föräldrar av den åsikten att svenskan skall vara ett valfritt eller frivilligt ämne; trots detta skulle ändå 54 % av gymnasisterna välja svenskan (Nikki 1992, 65, 116). Gymnasisterna tillfrågades också hur de förhåller sig till de fem hos oss mest allmänt studerade språken, hur intressanta och nyttiga dessa är jämfört med varandra, och i vilken ordning de skulle börja studera dessa språk, om de fick välja. Resultaten visar att engelskan placerades på första plats, tyskan skulle man ha valt efter engelskan. På tredje eller fjärde plats placerades både svenskan och franskan beroende på om kommunen var en- eller tvåspråkig, i det sistnämnda fallet placerades svenskan på tredje plats. Ryskan låg sist, vilket hänvisar till att språket inte anses vara speciellt nyttigt eller populärt. (Nikki, 1992, 108, 109). Valet av engelskan baserade sig mest på instrumentella skäl, detsamma gällde även svenskan och tyskan. Däremot både franskan och ryskan valdes närmast på grund av attityds- och åsiktsfaktorer.

3.3 Attityder till svenskar hos blivande grundskolelärare

Marja-Kristiina Lerkkanen (1993) har klarlagt bl.a. blivande grundskolelärares åsikter om Sverige och svenskarna. I hennes undersökning studerades hurdana nationella imager och stereotypier de blivande grundskolelärarna besitter. Samtidigt granskades sambandet mellan dessa stereotypier och erfarenheter samt kunskaper om Sverige och svenskarna .

Lerkkanen klassificerade dessa studerande i tre olika typer enligt deras kunskapsnivå om Sverige. Den första typen besatt svaga kunskaper, den andra hade rimliga kunskaper och den tredje hade de bästa kunskaperna. Den första typen hade en ganska negativ attityd mot Sverige. Den andra typen hade både negativa och positiva attityder mot Sverige och svenskarna. Den tredje typen hade den positivaste attityden mot grannlandet. (Lerkkanen 1993, 70,71.)

Dessa resultat visar att de som har svaga kunskaper om referensgruppen tycks lättare ha fördomar och negativa åsikter om denna, medan de som kan utnyttja sina rikliga kunskaper kan bättre frigöra sig från onödiga fördomar och bilda sin egen åsikt på basis av egna kunskaper och erfarenheter.

3.4 Inställning till svenska språket och finlandssvenskarna

Svenska Finlands Folkting som initiativtagare (Folktingets finlandssvenska rapport nr 35/2000) och med stöd av professor Erik Allardt har utfört en undersökning som behandlar tvåspråkigheten, finnarnas attityder samt svenskans och finlandssvenskarnas framtid i Finland. Till påståendet "Jag tycker att det svenska språket är en väsentlig del av det finländska samhället" fick man ett positivt svar av 70 % av informanterna (sammanlagt 967 personer tillfrågades).

Resultaten av påståendet granskades också genom att respondenterna indelades i fyra olika åldersgrupper mellan 15 och 74. Det var iögonenfallande att den yngsta åldersgruppen, de 15-24 -åriga, i mindre utsträckning (59 %) än de övriga åldersgrupperna, anser svenskan vara en väsentlig del av det finländska samhället. (Rapport nr 35/2000, 23-27.)

Å andra sidan, då man tillfrågade inställningen till svenska språket jämfört med ryskan, ansåg ungdomarna mer än de övriga åldersgrupperna svenskan vara viktigare än ryskan, vilket tyder på att inställningarna till svenska språket hos ungdomarna som helhet inte tycks vara så negativa som man lätt skulle tro. (Rapport nr 35/2000, 27-28.)

Inställningen till finlandssvenskarna som människor undersöktes likaledes med olika påståenden. Till och med 86 % var helt eller delvis av samma åsikt med påståendet "Bland finlandssvenskarna finns alldeles vanliga svenssonsöner i samma proportion som matti meikäläinen bland de finskspråkiga". En främmande och irriterande språkgrupp ansågs finlandssvenskarna endast av 26 % av alla respondenter. Procenttalen blev mera negativa då följande påstående framlades: "Jag tycker att finlandssvenskarna vill hålla sig för sig själva och isolera sig från den finskspråkiga befolkningen." Av helt eller delvis samma åsikt var till och med 55 % av respondenterna, denna siffra är överraskande hög. Av alla respondenterna var 44 % eniga med påståendet "Jag tycker att finlandssvenskarna är överlägsna." Det bör dock minnas att dessa resultat kan hänvisa till respondenternas egna fördomar, inte nödvändigtvis till finlandssvenskarnas verkliga egenskaper. (Rapport nr 35, 32-33.)

3.5 Språkinställningar i tvåspråkiga länder

I ett projekt som startades 1993 av Finlands Akademi har Eero Laine och Kirsi Parikka utforskat inställningar till det andra nationella språket både i Finland och Belgien. Syftet med forskningen var att redogöra för 15 -17 -åriga skolelevers åsikter om 'språkjaget' dvs. inställningarna till sig själva som studerande av målspråket, och om hinder som ansluter sig till ens språkliga identitet. Dessutom granskades elevernas attityder till deras motivation att lära sig det andra nationella språket, etniska stereotypier samt uppfattningar om etnolingvistisk identitet och vitalitet. De finskspråkiga eleverna som deltog i undersökningen kom från Jyväskylä, medan de svenskspråkiga eleverna hade valts från Vasa, Åbo, Kimito och Dalsbruk.

Enligt de preliminära resultaten var de finskspråkiga eleverna inte särskilt intresserade av att förbättra sina kunskaper i svenska, utan de tyckte att det inte var viktigt att behärska svenska språket bättre än man gör. Forskarna Laine och Parikka frågar hur man borde tolka dessa resultat; är eleverna nöjda med sina språkfärdigheter eller underskattar de behovet att behärska svenska? Om hinder för att lära sig språket tillfrågades också, och analogt med resultaten ovan var förnekandet av svenskans värde hos de finskspråkiga eleverna högst.

När elevernas etnolingvistiska identitet och vitalitet granskades, uppstod det att vitaliteten av ens egen språkgrupp ansågs vara av största vikt hos varje grupp. Mest betonades detta dock hos grupperna i Kimito och Dalsbruk. Ett intressant särdrag hos de som utgör den språkliga majoriteten både i Finland och Belgien (finska/flamländska) var att dessa grupper tenderade att påstå att endast de som pratar finska respektive flamländska som modersmål är landets verkliga medborgare. Dessa åsikter hänvisar till etnocentrism hos båda grupperna.

Såsom Laine och Parikka påpekar, kan en stereotypiserad uppfattning om utgruppen ha en allvarlig inverkan på attityderna och studiemotivationen. Med hjälp av utvalda adjektivpar kartlades respondenternas eventuella stereotyper om sin egen grupp och den andra gruppen. De finskspråkiga valde bl.a. följande adjektiv för att beskriva sig själva: pålitlig, ansvarsmedveten och ärlig, medan svenskspråkiga var enligt deras mening snobbar, stolta och ambitiösa. Svenskspråkiga för sin del ansåg att de själva är moderna, bildade och sympatiska, deras åsikter om finskspråkiga var inte speciellt negativa: stolta, men även sympatiska och intelligenta.

Inställningarna till den andra språkgruppen som helhet var dock relativt positiva, denna slutsats kunde dras på basis av elevernas svar där man t. ex ville ha flera kontakter mellan språkgrupperna. Både i Finland och Belgien var den positiva inställningen till den andra språkgruppen högst bland ländernas minoritetsgrupper och alla var starkt emot tanken på att olika språkgrupper skulle isolera sig från varandra. (Laine & Parikka 1994, 404-412.)

3.6 Finländarnas inställning till invandrare och flyktingar

Magdaleena Jaakkolas undersökning för Arbetsministeriet (Invandrarundersökningar 21, 1989) behandlar finländarnas inställningar till invandrare och flyktingar som medlemmar av det finländska samhället. Jaakkola konstaterar att hög utbildning tycks ha en positiv inverkan på inställningarna till dessa utlänningar som bor i Finland. Dessutom har kvinnorna flera positiva åsikter om invandrarna än män; oftast är det dock frågan om utbildningsnivån som är lägre hos män än kvinnor i Finland. Därför är utbildningens roll viktigare än könfrågan. (Jaakkola 1989, 56, 57, 64, 65.)

Ålderns betydelse i invandrar- och flyktingfrågorna är också väsentlig. Unga och medelålders människor hade mindre fördomar mot utlänningar än krigstidens generation och äldre människor. Två tredjedelar av pensionärer ansåg att det är finländarnas eget privilegium att njuta av det välstånd som de själva har skapat. Dessutom var de karelska medborgarnas bosättningsprojekt enligt deras åsikt en tillräckligt stor åtgärd för Finlands folk.

(Jaakkola 1989, 58-62.)

3.7 Nordiska fördomar

Jaakko Lehtonen (1990, 22-23) har tagit reda på hur finnarna och svenskarna beskriver varandra. I hans preliminära experiment fick 30 finska språklärare och 26 -studeranden fritt välja tre adjektiv som bäst skulle beskriva hurdana vi själva är, vad svenskarna anser om oss och hurdana svenskarna själva anser sig vara. Enligt resultaten hade informanterna 68 positiva resp. 48 negativa adjektiv av finnar (sig själva). De mest typiska positiva beskrivningarna var rejäl, ärlig, enveten och ihärdig samt flitig, medan blyghet, inbundenhet och avundsjukan var de mest karakteriska negativa egenskaperna.

Om svenskarnas eventuella åsikter om finnarna var 39 adjektiv negativa, medan endast 6 var positiva. Informanterna ansåg att enligt svenskarnas åsikt är finnarna dumma, enfaldiga, egensinniga, envisa, tröga, efterblivna, fyllerister, blyga och fattiga. De enda positiva ord som skulle passa ihop med finnarna enligt informanterna var arbetsam, flitig, energisk, ärlig, samvetsgrann. De finska informanterna uppgav att svenskarna anser sig själva vara civilicerade, liberala, intelligenta, vackra och bättre folk osv. Av 52 adjektiv var 30 positiva till innehållet. De finska informanternas egen och verkliga (den föregående uppfattningen baserar sig på informanternas antaganden) uppfattning om

svenskarna var drastiskt sämre: av 53 adjektiv var endast 9 positiva. Typiska beskrivningar var övermodig, överlägsen, högdragen, självbelåten, självtillräcklig, egocentrisk och egenkär. (Lehtonen 1990, 22-23.)

4. ANALYS AV MATERIALET

4.1 Allmänt

De tidigare utförda undersökningarna samt all den debatt som pågått såväl i massmedier som bland svensklärare, elever och deras föräldrar har gett upphov till min undersökning, som för sin del försöker finna svar på frågorna: "Hur dystert är svenskans ställning i det finska gymnasiet?", "Hurdana stereotyper om olika svensktalande referensgrupper finns det bland de finska gymnasisterna?" och "Hurdana förklaringar kan man finna till dessa?".

En påfallande skillnad mellan JLL och ÄL var, att andraklassisterna i JLL trodde sig ha en möjlighet till att utelämnat svenska språket vid studentexamen våren 1995, medan ÄL representerade det traditionella förfaringsättet, dvs. svenska språket var obligatoriskt. När undersökningen utfördes våren 1994 hade man fattat beslutet att svenska språket skulle vara frivilligt vid studentexamen i JLL våren 1995, men för övrigt var det obligatoriskt att studera detta ämne i gymnasiet. Under höstterminen 1994 hade läget dock förändrats, nya beslut hade fattats och detta ledde till att JLL gymnasisterna var tvungna att delta i studentexamen i svenska 1995. Fastän svenskan till sist och slut förblev obligatorisk våren 1995, kan resultaten betraktas pålitliga även ur valfrihetssynvinkel, eftersom undersökningen ägde rum före det senaste beslutet, vilket respondenterna inte hade någon aning om. I den föreliggande studien kommer därför valfriheten att spela en betydande roll.

Som tidigare konstaterats, kan man med utgångspunkt i de föregående undersökningarna dra den slutsatsen att inställningen till svenskan åtminstone hos finskspråkiga ungdomar är ganska negativ. För att emellertid kunna redogöra för motiv till detta måste man först kontrollera, vilken intensitetsnivå den

negativa inställningen har hos de två gymnasistgrupper som deltog i attitydtestet. Det finns ändå inte någon klar definition av de faktorer som kan anses vara negativt påverkande. I min undersökning har jag använt följande definitioner på den negativa inställningen:

1. Man anser ämnet onödigt dvs. ämnet anses vara bland de tre mest onödiga ämnena
2. Man tycker inte om ämnet, dvs. ämnet anses vara bland de tre minst omtyckta ämnena.

Dessa två huvuddefinitioner har jag använt som utgångspunkt i den preliminära kategoriseringen mellan negativ och icke-negativ inställning till svenska språket. (Den icke-negativa inställningen behöver inte betyda endast positiv inställning, utan den kan lika väl tolkas som neutral).

Eftersom inställningen till själva språket skulle förmodligen ge en ganska ensidig uppfattning om gymnasisternas inställningar, har jag också velat undersöka deras attityder till de olika svenskspråkiga grupperna; finlandssvenkarna, ålänningarna och sverigesvenskarna. Den sistnämnda gruppen kommer att kallas för svenskar i fortsättningen. Beroende på hur många av dessa grupper ansågs vara negativa enligt gymnasisternas åsikter, kunde intensiteten av den negativa inställningen kategoriseras i tre nivåer mellan 1 och 3 (3 betyder att man inställer sig negativt till alla de ovannämnda språkgrupperna).

4.2 Gymnasisternas åsikter - resultat

Gymnasisterna fick fritt uppge 1 - 3 läroämnena som enligt deras åsikter bäst representerade de egenskaper som anges i tabellen nedan. Därefter kontrollerades, hur många gånger detta ämne förekom. Figur 1 anger det absoluta antalet elever som hade varit av ifrågavarande åsikt om ämnet. Informanterna hade även möjlighet att argumentera varför de hade valt dessa ämnen, men motiveringen var inte obligatorisk (se bilaga 1, fråga 18). Till jämförelsematerialet har jag valt motsvarande resultat i engelskan. Resultaten var följande:

Frågorna 12 - 17 (bilaga 1): Uppge 1-3 ämnen, som du anser bäst/minst omtyckta, onödiga osv.

Tabell 1 *Fördelning av gymnasisternas åsikter om svenskan jämfört med engelskan*

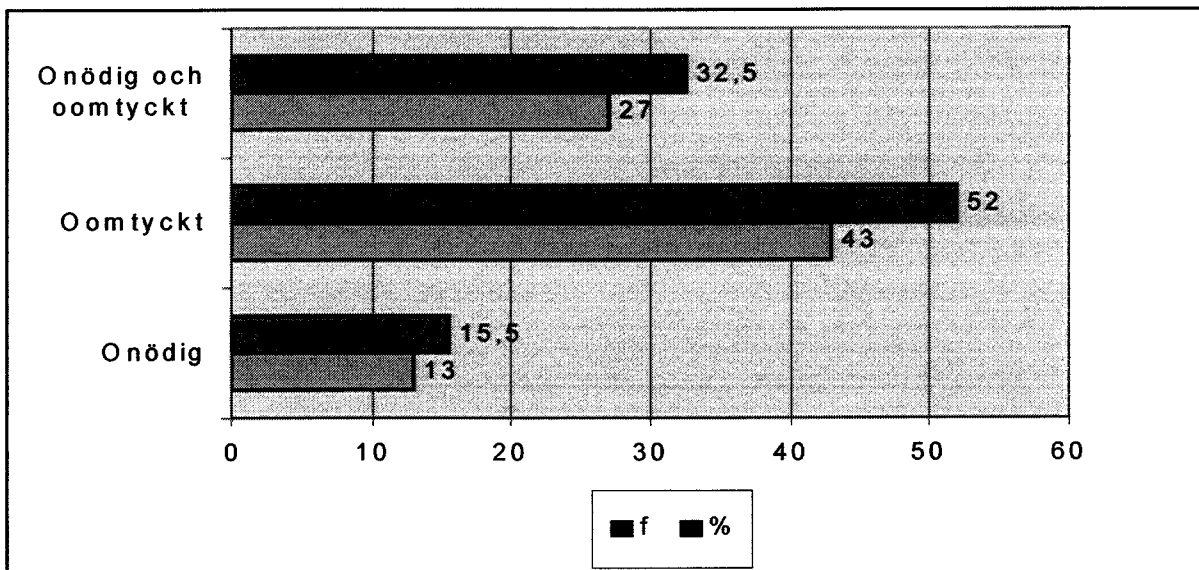
	Svenska		Engelska	
	f	%	f	%
Bäst omtyckt	47	19,6	65	27,2
Minst omtyckt	70	29,3	43	18,0
Onödigt/mindre viktigt	40	16,7	0	0,0
Viktigast	72	30,1	181	75,7
Svårast	80	33,5	69	28,9
Lättast	37	15,5	59	24,7
Totalt	346	144,7	417	175,0

Med utgångspunkt i tabell 1 kan man konstatera att nästan en femtedel (19,6 %) av eleverna anser svenskan vara bland de tre bäst omtyckta ämnena. Skillnaden mellan svenskan och engelskan är förhållandevis liten. Närmast en tredjedel är dock av den åsikten att svenskan är ett av de minst omtyckta ämnena. Antalet elever som inte alls tänker att svenskan skulle vara nyttig

eller viktig är inte speciellt stort (40), medan ingen hade denna åsikt om engelskan, vilket visar att behovet av engelskan inte kan ifrågasättas.

För dem som är oroliga över svenskans ställning kan man konstatera att det fortfarande finns närmast en tredjedel (30,1 %) sådana gymnasister som anser svenska språket vara viktigt. Jämförelsen med engelskan visar ändå att en klar majoritet (75,7 %) placerar engelskan på toppen. Att svenskan anses vara ett svårt språk hos en tredjedel (33,5 %) av gymnasisterna är ingen överraskning, men nästan lika många (28,9 %) har samma åsikt om engelskan, vilket bevisar att svenskan inte kan betraktas som ett avvikande svårt språk.

Om man håller sig till den tidigare definierade negativa inställningen, utgör den mest intressanta kategorin i detta sammanhang speciellt de två elevgrupperna, inom vilka den ena inte tycker om svenskan och den andra anser att svenskan är onödig eller mindre viktig. Dessa två kategorier täcker delvis varandra, dvs. en betydande del av gymnasisterna ansåg svenskan vara både onödig och obehaglig. Sammanlagt är det alltså frågan om 83 (34,7 %) elever som har en negativ inställning till svenska språket. På vilket sätt de negativa åsikterna om svenska språket fördelas, framgår av följande figur.

Figur 1 *Fördelning av gymnasisternas negativa inställningar till svenskan*

Av resultaten framgår att nästan en tredjedel (32,5 %) av de negativt inställda anser att svenskan är både onödig och obehaglig. Onödigheten tycks ändå vara en mera sällsynt egenskap än obehagligheten. Enligt könsfördelningen utgör flickorna 35 (42 %) och pojkarna 48 (58 %) av alla dessa 83 negativt inställda gymnasister.

Låt oss först granska närmare resultaten av de gymnasister, som i första hand tycker att svenskan är ett onödigt ämne. Det gäller sammanlagt 40 elever (kombination 13+27, se fig. 2). Gruppen består av 18 (45 %) flickor och 22 (55 %) pojkar. Fastän flickornas antal utgör nästan hälften av denna kategori, representerar flickornas proportionella andel endast 11 % av samtliga flickor som deltog i undersökningen medan den motsvarande siffran hos pojkarna utgör 27 %, vilket betyder att det relativa antalet pojkar i denna grupp är betydligt högre. Med andra ord kan man konstatera att mer än dubbelt oftare jämfört med flickorna tycker pojkarna att svenska språket är onödigt eller mindre viktigt.

Av dessa 40 gymnasister ansåg 68 % (27 personer) att svenskan inte är bara onödig utan även obehaglig och nästan lika många (26) tyckte att svenskan är också ett svårt språk. Det kan påstås att majoriteten av de gymnasister som ansåg svenskan vara ett onödigt språk betraktade språket också både som ett svårt och obehagligt ämne. På basis av detta resultat kan man anta, att det finns en viss kumulativ tendens till negativ riktning i inställningen till ämnet i fråga.

Den andra definitionen för negativ inställning till svenska språket var att ämnet betraktades som oomtyckt. Denna grupp visades vara klart större än enligt den första definitionen valda informanterna. Gruppen bestod av sammanlagt 70 (kombination 43 + 27) elever varav 44 (63 %) var pojkar och flickornas andel var 26 (37 %). Som ovan konstaterades representerar dessa grupper inte endast *en* åsikt, utan också hos dessa 70 gymnasister kan man urskilja en del som har flera negativa åsikter om svenska språket. Detta betyder att de två ovan angivna definitioner om negativ inställning till svenskan täcker delvis varandra, dvs. de flesta som anser svenskan vara onödig (27) tillhör samtidigt den grupp som inte tycker om språket.

Med tanke på den negativa inställningen till svenska språket utgör den mest intressanta gruppen alla de gymnasister som definierade svenskan med dessa två negativa egenskaper. Dessa 27 elever kan kallas för kärngruppen hos de negativt inställda och representerar den yttersta punkten av den negativa inställningen till svenska språket.

Jämfört med könsfördelningen av de samtliga negativt inställda (se ovan), stiger pojkarnas andel dramatiskt: av dessa 27 elever är antalet pojkarna 19 (70 %) respektive antalet flickorna 8 (30 %). Intensiteten av den negativa inställningen förstärks mest hos pojkarna. Ett annat karakteristiskt drag hos dessa gymnasister

var att en klar majoritet av dem uppgav svenskan vara ett svårt språk, 18 (67 %) av hela kärngruppen, varav pojkarnas andel var 14 (78 %) mot flickornas 4 (22 %). Speciellt pojkarna tenderar ha svårigheter med inläringen av svenska språket. Kan detta bero på det faktum att man inte tycker om språket? Å andra sidan, kan orsaken till att man inte tycker om språket leda sitt ursprung från eventuella inläringssvårigheter? Till dessa frågor ska jag återkomma lite senare.

Fördelningen av samtliga (83) negativt inställda mellan dessa två gymnasier visar att majoriteten av dessa kommer från ÄL 51 (61,5 %), endast en dryg tredjedel från JLL 32 (38,5 %). På vilket sätt varierar denna fördelning enligt olika kategoriseringar av den negativa inställningen? Procenttalet är som högst hos ÄLL med 25 gymnasister (62,5 %) då det är frågan om de 40 elever som först och främst poängterar svenskans onödighet. Läget utjämnas något då det är frågan om svenskan som det minst omtyckta ämnet; 40 (57 %) hos ÄL, resp. 30 (43 %) hos JLL. Skillnaden är dock minst hos den s.k. kärngruppen med flera negativa åsikter: 14 (52 %) hos ÄL mot 13 (48 %) hos JLL.

4.3. Orsaker till negativ inställning

4.3.1 Allmänt

Med frågeformulären försökte jag kartlägga de potentiella delområden som skulle kunna ha någon inflytelse på gymnasisternas attityder till svenskan. Av dessa delområden kan här nämnas till exempel familjens socioekonomiska status, elevens fritidsintressen (resande, potentiella kontakter utomlands osv.), skolframgång både i allmänhet och särskilt i svenskan. Som ett speciellt delområde bör även nämnas valfrihet i svenskan.

Först kommer jag att presentera gymnasisternas egna åsikter, närmast deras som visat sig vara negativt inställda till svenska språket. Därefter ska jag sätta mig in i de så kallade bakgrundsfaktorerna (föräldrarnas yrken och utbildningsnivå, informanternas fritidsintressen, familjeförhållanden osv.), och försöker kartlägga om det finns faktorer som kan anses ha någon inverkan på den negativa inställningen.

Därefter kommer jag att granska de s k formella språkinlärningserfarenheterna, först skolframgång i svenska språket hos de övriga informanterna jämfört med den grupp som har negativ inställning till svenskan. Valfrihet i svenskan ska också betraktas och dessa undersökningsresultat jämförs bl. a. mellan ÄL och JLL. Speciell uppmärksamhet kommer jag att fästa vid den grupp som jag valt till representanter för de negativt inställda. Gruppen består av 40 gymnasister varav 27 elever har flera negativa åsikter, och därtill har jag inkluderat 13 gymnasister vars negativa åsikter betonas av onödighetsfrågor.

4.3.2 Åsikter bland de negativt inställda

När gymnasisterna tillfrågades, vad som påverkar språkinlärningen negativt (se bilaga 1, fråga 25), framlade de 40 gymnasister som anser svenskan onödig eller mindre viktig följande motiv för sina åsikter.

En relativt stor del (15 elever, 38,5 %) av denna grupp påstod att lärarens beteende eller metoder hade mest inverkat på inlärningen. Gymnasisterna angav t. ex. att läraren var omotiverad, för sträng eller elak. Orsaken till lärarens negativa beteende kommenterades inte, vilket lämnar oss en obesvarad fråga: Varför var läraren omotiverad, sträng eller elak?

Den näst största gruppen (12 elever, 30 %) argumenterade sina inlärningssvårigheter med bristen på motivation och egen negativ attityd till svenskan. Enligt 7 elever (17,5 %) behövs svenskan aldrig, dessa gymnasister tycks ha en instrumentellt orienterad attityd mot svenskan. Resten (6 elever, 15 %) av denna negativt inställda grupp angav ingen orsak till sin inställning, utom en elev som helt enkelt skyllde på sitt dåliga minne.

Av de 15 elever som tyckte att lärarens beteende eller metoder påverkar språkinläringen negativt, var över två tredjedelar (11) flickor, medan nio av de tolv gymnasister som hade problem med sin egen motivation eller attityd var pojkar. De sju elever, som påstod att språket inte behövs, var alla pojkar. Kanske flickorna reagerar känsligare mot lärarens beteende, och möjligtvis är de också mera insiktsfulla jämfört med pojkarna för att kunna specificera, om lärarens metoder är lämpliga eller inte i en viss språkinläringssituation.

Med fråga 24 (bilaga 1) kartlades gymnasisternas uppfattningar om de egenskaper eller faktorer som kan underlätta språkinläringen (t. ex. svenska eller engelska). Var fjärde elev (10, 25 %) av dessa 40 negativt inställda gymnasisterna ansåg att bra minne skulle vara nyttigast för att kunna komma ihåg alla nya ord. De flesta hade dock flera råd för bättre resultat i språkinläringen och vid sidan av ens bra minne nämndes nästan lika ofta motivation, intresse och rätt attityd. Alla dessa egenskaper syftar till eleven själv, såsom också flitighet och slutledningsförmåga samt ett s.k. språköra med vilket avses speciella talanger i språkinläringen. Utom vissa egenskaper, uppgav gymnasisterna också resandet och utländska filmer nyttiga sätt att lära sig främmande språk.

Lärarens roll nämndes direkt endast av 4 (10 %) elever och den var förknippad med uppmuntran. Sex (15 %) av informanterna nämnde dock undervisningsmedel som ett bra sätt att förbättra språkinläringen. De önskade

att man kunde ha mera praktiska, speciellt muntliga, övningar under lektionerna. Ämnesvalet borde också bättre anpassas till praktiska och vardagliga situationer.

Samtliga som deltog i denna undersökning hade en kvinnlig svensklärare. En av frågorna behandlade språklärens kön och dess potentiella betydelse. Majoriteten av språklärarna i Finland är kvinnor, vilket var fallet också i de här två gymnasierna. När det tillfrågades, om lärarens kön spelar någon roll i undervisningen (bilaga 1, fråga 23), ansåg nästan alla informanter med ytterst få undantag, att lärarens kön inte har någon betydelse. Å andra sidan hade de flesta aldrig haft manliga lärare i svenska (bilaga 1, fråga 42), vilket gjorde jämförelsen omöjlig. Det kan dock inte undvikas att lärarens inverkan på språkinlärens motivationsnivå är relativt stark, vilket automatiskt leder till att lärarna har ett stort ansvar i undervisningssituationen; inte bara för själva undervisningen i sitt eget ämne, utan lika väl för skapandet av positiv atmosfär i klassrummet. Denna fråga i och för sig är mycket viktig och kan säkert inte undvikas i praktiken, men i samband med det här arbetet försöker jag närmast koncentrera mig på de övriga motivationsfaktorerna.

Påfallande i resultaten var pojkarnas relativt stora antal svar där de påstod att det största problemet orsakas av egna attityder och motivationsbrist. Att språket inte behövs var också mera typiska svar hos pojkar än hos flickor. Till detta påstående gav respondenterna inga ytterligare orsaker, vilket kan leda till åtminstone två olika tolkningar; antingen hade de redan klara åsikter om sitt yrkesval eller så hade de brist på information om det potentiella behovet av svenska språket i framtiden, t. ex. i arbetslivet eller i fortsatta studier. Till framtidsplaner som helhet återkommer jag senare i detta arbete (se 4.3.5 s. 37).

4.3.3 Föräldrarnas yrken och utbildningsnivåer

Familjens socioekonomiska status och dess potentiella inverkan på gymnasisternas attityder kontrollerades i undersökningen. Både föräldrarnas yrken och utbildningsnivåer tillfrågades gymnasisterna. Dessa frågor var s.k. öppna frågor, vilket ledde till att gymnasisterna fick fritt skriva sina föräldrars titlar eller utbildningar. En del av svaren lämnade tyvärr rum för tolkning, även om deras andel var relativt liten. Svaren kategoriserades dock enligt de angivna svaren så noggrant som möjligt. Svaren av de negativt inställda (Grupp 1) jämförs med de övriga gymnasisternas (Grupp 2) svar på följande sätt:

Fråga 6: Föräldrarnas yrken

Föräldrarnas yrken granskas separat, först moderns och därefter faderns yrke.

Tabell 2 *Fördelning av mödrarnas yrken - jämförelse mellan de negativt inställda (grupp 1) och de övriga (grupp 2)*

Moders yrke	Grupp 1		Grupp 2 (övriga mödrar)	
	f	%	f	%
Pensionerad	1	2,5	3	1,5
Hemmafru	1	2,5	7	3,5
Arbetslös	4	10,0	9	4,5
Studerande	0	0,0	3	1,5
Arbetare	11	27,5	53	27,0
Tjänsteman	17	42,5	111	55,0
Företagare	3	7,5	6	3,0
Anges ej	3	7,5	7	3,5
Totalt	40	100,0	199	100,0

Enligt tabellen ovan kan inte urskiljas något speciellt dramatiskt mellan dessa två grupper. I varje fall finns det något som väcker intresse, den procentuella andelen arbetslösa mödrar tycks vara mer än dubbelt högre hos de negativt inställda än hos de övriga. En klar skillnad kan observeras även mellan andelen tjänstekvinnor, siffran är tydligt högre hos de övriga. Dessa uppgifter tyder på att moderns status i arbetslivet i genomsnitt är något lägre hos de negativt inställda. Å andra sidan fördubblas procenttalet av företagare hos de negativt inställda. Av någon anledning har ganska många i båda grupperna inte skrivit något - eller endast ett frågetecken - om sin moders yrke.

För att dock kunna få en mera detaljerad uppfattning om familjens socioekonomiska läge, måste fädernas samhällsliga status granskas i följande:

Tabell 3 *Fördelning av fädernas yrken - jämförelse mellan de negativt inställda (grupp 1) och de övriga (grupp 2)*

Faderns yrke	Grupp 1		Grupp 2	
	f	%	f	%
Pensionerad	2	5,0	6	3,0
Arbetslös	1	2,5	4	2,0
Studerande	0	0,0	0	0,0
Arbetare	16	40,0	47	24,0
Tjänsteman	11	27,5	101	50,5
Företagare	7	17,5	22	11,0
Anges ej	3	7,5	19	9,5
Totalt	40	100,0	199	100,0

Skillnader mellan familjens socioekonomiska status hos dessa grupper syns tydligare vid granskningen av faderns yrke. Det proportionella antalet arbetare hos grupp 1 utgör närmare hälften av hela gruppen, medan dessas andel hos grupp 2 spelar en märkbart mindre roll, endast en fjärdedel av fäderna tillhör en s.k. arbetarnas kategori. Siffrorna blir helt motsatta i följande kategori;

andelen tjänstemän hos grupp 2 utgör över hälften (50,5 %) av fädernas yrken, den motsvarande siffran hos grupp 1 är endast en dryg fjärdedel (27,5 %). Det finns dock proportionellt flera företagare hos grupp 1 än hos de övriga.

Jämförelsen ovan bevisar att speciellt fädernas socioekonomiska status, som traditionellt har spelat en större roll jämfört med mödrarnas andel, har fortfarande en relativt stor betydelse. Det är en företeelse som syns tydligt även i detta fall, vilket bekräftar hypotesen att familjens socioekonomiska status har en viss inverkan på elevernas inställning till svenska språket. Hur stor denna inverkan är på detta är för sin del ingen entydig fråga. Några spekulationer kan dock framkastas och en intressant fråga gäller speciellt pojkarna, som utgör en majoritet av de negativt inställda enligt vilka som helst kriterier. När det gäller en familj, där fadern (eller båda föräldrarna) inte på något sätt kan tänkas behöva främmande språk, speciellt svenskan i sitt arbete, får barnen inget mönster av det potentiella behovet av något annat språk än sitt modersmål. Detta skulle vara en förklaring, fastän något förenklad, till den negativa inställningen över huvud taget och speciellt till den åsikten att svenskan anses vara onödig.

Föräldrarnas yrken har sannolikt en viss betydelse med tanke på gymnasisternas inställningar till olika skolämnen. Yrken och utbildningar för sin del korrelerar i någon mån med varandra. Utbildningen skapar dock bakgrunden till människans tankevärld och hypotetiskt kan det påstås att utbildningsnivån spelar en stor roll i ens inställning till undervisning av främmande språk och till olika kulturer. Hur stor är utbildningens betydelse och på vilket sätt korrelerar föräldrarnas utbildningar med den yngre generationens inställningar till svenska språket? Detta försöker jag kartlägga med fråga 7 (bilaga 1).

Fråga 7 Föräldrarnas utbildningsnivå

Tabell 4 *Fördelning av mödrarnas utbildningsnivå - jämförelse mellan de negativt inställda (grupp 1) och de övriga (grupp 2)*

Moderns utbildning	Grupp 1		Grupp 2	
	f	%	f	%
Grundskola	1	2,5	18	9,0
Yrkesskola	8	20,0	22	11,0
Mellanst.	8	20,0	51	25,5
Högskola	4	10,0	35	18,0
Anges ej	19	47,5	73	36,5
Totalt	40	100,0	199	100,0

En överraskande stor del av gymnasisterna kunde inte alls ange moderns utbildning. Det är sannolikt att gymnasisterna inte visste vilken utbildning modern hade, eftersom många hade skrivit ett frågetecken i denna punkt. Det kan naturligtvis också betyda att man inte kom ihåg saken eller var tveksam. Det är beklagligt att resultaten inte kan betraktas som helt tillförlitliga, för det fattas så mycket värdefull information. Om det verkligen stämmer att så många av informanterna inte visste om sin moders utbildning, kunde därav dras den slutsatsen att hos de negativt inställda kommuniceras mindre mellan barn och föräldrar än hos de övriga familjerna. Detta påstående förblir dock hypotetiskt.

Resultaten annars är dock vägledande, där kan man se t. ex. att antalet mödrar med högskoleutbildning är nästan dubbelt hos grupp 2, medan mödrarna hos grupp 1, dvs. de negativt inställda har betydligt oftare gått i yrkesskola än de övriga mödrarna. Med en ganska stor säkerhet kan det påstås att mödrarna till de negativt inställda i genomsnitt har lägre utbildningsnivå än de övriga mödrarna. Detta faktum skulle även korrelera med resultaten av yrkesfördelningen; lägre utbildning - lägre status inom arbetslivet.

Tabell 5 *Fördelning av fädernas utbildningsnivå - jämförelse mellan de negativt inställda (grupp 1) och de övriga (grupp 2)*

Faderns utbildning	Grupp 1		Grupp 2	
	f	%	f	%
Grundskola	1	2,5	15	7,5
Yrkesskola	9	22,5	38	19,0
Mellanst.	3	7,5	35	17,5
Högskola	5	12,5	39	20,0
Anges ej	22	55,0	72	36,0
Totalt	40	100,0	199	100,0

Tendensen är delvis likadan jämfört med mödrarnas utbildning. Den största skillnaden jämfört med mödrarna (se tabell 4) är i yrkeskoleutbildningen, som är nästan lika allmän hos de övriga som hos fäderna till de negativt inställda. Å andra sidan är resultaten avvikande från den föregående tabellen (mödrarna), om mellanstadiet utbildningen jämförs mellan fäderna i grupp 1 eller 2. Tabellen visar att antalet fäder som har mellanstadiet utbildning är avsevärt större hos de övriga (grupp 2) än hos de negativt inställda. Läget är nästan likadant med fädernas högskoleutbildning; deras högskoleutbildning är tydligt vanligare hos de övriga jämfört med de negativt inställda.

Över hälften av de negativt inställda har inte angett sin fars utbildning. Orsaken till detta kan igen endast spekuleras, men en del av gymnasisterna har kanske inte en nära kontakt med fadern av någon tillsvidare outredd anledning. Vad som än råkar vara orsaken till detta, har en klart större del av grupp 2 (de övriga) kunnat ange sin fars utbildning än grupp 1, trots att båda grupperna tycks vara dåligt informerade när det gäller föräldrarnas utbildningar. Denna brist på information om föräldrarnas utbildningsnivå var en stor överraskning och skulle kräva en separat undersökning för att man kunde ge uttömmande förklaringar angående orsaker till detta fenomen.

4.3.4 Familjeförhållanden

Familjeförhållanden utgör en oundkomlig del av bakgrundsfaktorerna, vilket kanske också kunde ge vidare upplysningar om det ovannämnda problemet angående gymnasisternas bristfälliga kunskaper om föräldrarnas utbildning. I samband med fråga 8 (bilaga 1) har jag försökt redogöra för detta. I fråga 8 fanns det fem färdigformulerade svarsalternativ om familjeförhållanden, varav eleverna fick välja det lämpligaste alternativet.

En stor majoritet, 90 % (36) av gymnasisterna som var negativt inställda till svenska språket kom från sk. traditionella familjeförhållanden, elevens föräldrar var gifta med varandra, siffran var överraskande hög om man tänker på det allmänna läget i dagens Finland. Resultaten lämnar inget rum för spekulationer att de negativt inställda skulle ha avvikande familjeförhållanden. Jämfört med de övriga eleverna, av vilkas föräldrar 79,5 % (158) var gifta med varandra kan man endast konstatera att familjeförhållandena i detta avseende inte alls korrelerar med den negativa inställningen till svenska språket. Dessa resultat stöder inte heller de bristfälliga kunskaperna om föräldrarnas yrken eller utbildningar.

Frågorna 9 och 10 behandlar *antalet syskon* i familjen och deras *åldersföljd*. Dessa faktorer tycks inte heller ge någon avgörande hänvisning till den negativa inställningen. Ändå kan man konstatera att den största gruppen av de negativt inställda till svenska språket visar sig vara familjens äldsta barn med procenttalet 42,5 % (17). Familjens yngsta utgör 30 % (12) av de negativt inställda. Resultaten avviker något av de övriga gymnasisterna, där andelen äldsta syskon utgör endast 37 % (74), medan de yngsta syskonen omfattar 40 % (80) av de övriga gymnasisterna. Å andra sidan i jämförelse med de gymnasister som inställer sig *positivt* till svenskan (N=47) framkom det också att familjens

äldsta barn utgör den största andelen (43 %, 20 elever) av denna grupp, medan andelen yngsta är 35 % (16). Den enda slutsatsen som här förmodligen kan dras är det att familjens äldsta barn tycks ha starkaste åsikter, vare sig positiva eller negativa, om svenska språket.

4.3.5 Framtidsplaner

Senast under gymnasietiden är det ganska naturligt att eleven börjar planera sin framtid. I princip öppnas alla möjliga dörrar efter gymnasiet och därför finns det många alternativ till förfogande. De som redan under gymnasietiden har klara framtidsplaner, kan kanske koncentrera sig något allvarligare på vissa ämnen redan under gymnasietiden och samtidigt åsidosätta de "mindre viktiga" ämnena, vilket kan orsaka stora motivationsskillnader mellan olika ämnen. Till detta hänvisar åtminstone några motiveringar i samband med fråga 33.

(Se 4.3.9, s. 48).

I fråga 19 (bilaga 1) försökte jag kartlägga informanternas framtidsplaner genom att ge dem åtta olika alternativ. Resultaten var följande:

Fråga 19: Vilka framtidsplaner har du efter gymnasietiden?

Tabell 6 *Fördelning av gymnasisternas framtidsplaner*

Framtidsplaner	Grupp 1		Grupp 2 (de övriga)	
	f	%	f	%
Studier utomlands	0	0,0	6	3,0
Univ/Högskola	14	35,0	53	27,0
Annan läroanstalt	12	30,0	26	13,0
Jobb utomlands	1	2,5	3	1,5
Jobb i hemlandet	0	0,0	2	1,0
Annat/flera altern.	4	10,0	51	25,5
Vet inte	9	22,5	58	29,0
Totalt	40	100,0	199	100,0

Bland de negativt inställda gymnasisterna (grupp 1), var resultaten inte avsevärt avvikande från grupp 2 (övriga). Man kan dock konstatera att ett överraskande stort antal (35 %) av de negativt inställda har högskolestudier i sina framtidsplaner, siffran är t.o.m. större än hos de övriga. Dessutom var andelen gymnasisterna med flera alternativ hos de övriga avsevärt större än i grupp 1, vilket skulle ge en antydning om de övrigas flertala intressen för olika alternativa möjligheter i framtiden. Å andra sidan kan detta utvisa, att eleven är osäker på vad han eller hon skulle göra i framtiden och att man inte kan välja mellan dessa alternativ.

Det som igen bör fästas uppmärksamhet vid är den stora skillnaden mellan JLL och ÄL; i ÄL-gruppen var antalet osäkra (=vet inte) mångdubbelt (73 %) hos grupp 1 jämfört med JLL-gruppen (27 %). Resultaten avslöjar en annan märkbar iakttagelse: av dessa osäkra gymnasister var 73 % familjens äldsta eller enda barn. Detta kan förklaras möjligen med det faktum att om det inte finns någon förebild, förutom föräldrarna, inom familjen, kan det vara svårt att bestämma

över sin framtid. Bland dem som redan hade några framtidsplaner i grupp 1 var ca 45 % äldsta eller enda barn i familjen. Trots allt var informanterna i båda grupperna precis lika intresserade av universitetsstudier, och en stor del i båda grupperna kunde redan ange sitt blivande huvudämne.

4.3.6 Skolframgång

Om man anser att svenskan är ett onödigt språk eller om man på något annat sätt inställer sig negativt till svenskan, kan man förmoda att detta på något sätt reflekteras på elevens studier både i svenskan och kanske även i de övriga ämnena. Utöver svenskan granskades skolframgång under gymnasietiden även i engelska, modersmål, matematik, geografi och historia. Resultaten baserar sig på den information som eleverna själva har angivit i frågeformulären (bilaga 1, fråga 21), av dessa betyg har räknats medelvärdet. I följande jämförelse har gymnasisterna delats i två grupper: de negativt inställda utgör grupp 1 och de övriga kallas fortsättningsvis för grupp 2 .

Fråga 21: Skolframgång i gymnasiet (allmän värdering i siffror mellan 4-10 och betyget av den senaste kursen i ämnet)

Tabell 7 *Fördelning av medelvärdena i nedanstående undervisningsämnen*

	Svenska	Engelska	Modersmål	Matematik	Geografi	Historia
Grupp 1	6,2	7,5	7,7	7,2	7,5	7,4
Grupp 2	7,7	7,9	8,5	7,8	8,1	8,0
Skillnad	1,5	0,4	0,8	0,6	0,6	0,6

Resultatet visar att grupp 1 (de negativt inställda) har betydligt lägre medelvärde i varje ämne, och relativt sett är skillnaden speciellt stor i svenskan, däremot är skillnaden minst i engelskan. På grund av detta resultat kan dras den slutsatsen

att de elever som anser att svenskan är ett onödigt och oomtyckt ämne, har i genomsnitt lägre betyg, inte endast i svenskan utan också i övriga undervisningsämnen, än de andra eleverna.

Utöver skolframgång under gymnasietiden frågades gymnasisterna deras allmänna skolframgång under grundskoletiden (bilaga 1, fråga 20). Informanterna fick ange sin uppfattning om detta på en skala mellan "utmärkt" och "svag" som de yttersta värdena.

Fråga 20: Skolframgång under grundskoletiden på en skala mellan utmärkt (9-10), bra (7-9), försvarlig (6-7) och svag (5-6).

Tabell 8 *Fördelning av gymnasisternas uppfattningar om sin skolframgång under grundskoletiden*

Skolframgång	Grupp 1		Grupp 2	
	f	%	f	%
Utmärkt	8	20	82	41
Bra	28	70	115	58
Försvarlig	4	10	2	1
Svag	0	0	0	0
Totalt	40	100	199	100

Som tidigare konstaterades, var medelvärden av betyg hos de negativt inställda gymnasisterna (grupp 1) klart sämre än hos de övriga. Av tabell 9 framgår att fördelningen av elevernas allmänna skolframgång under grundskoletiden kan likställas med framgång av vidare studier. Antalet utmärkta hos grupp 1 utgör endast knappt hälften jämfört med de övriga gymnasisterna, siffran är dock otroligt stor i båda grupperna. Eftersom denna information baserar sig på elevernas egen uppfattning och minnesbild kan den vara något för optimistisk.

Ett bevis på detta är att det fanns ytterst få som uppgav att deras skolframgång skulle ha varit försvarlig. En förklaring till detta skulle också vara en eventuellt lindrigare bedömning i grundskolan.

Hos grupp 1, dvs de som tänkte att svenskan är ett onödigt och/eller ett oomtyckt ämne, var åsikten om grundskoletidens framgång något ljusare än vad den senare visade sig vara under gymnasietiden: Sammanlagt 20 % (8) av denna grupp påstod att deras skolframgång var utmärkt i grundskolan och enligt 70 % av informanterna hade deras skolframgång varit bra, bara 10 % ansåg sig ha haft försvarlig framgång i grundskolan. Resultatet, ifall det kan antagas pålitliga, avslöjar att skolframgången hos dessa informanter har avsevärt försämrats från grundskoletiden till gymnasiet, vilket i så fall kan ha lett till ytterligare motivationsbrister inte bara i svenska språket utan även i de övriga ämnena.

4.3.7 Fritid, resor och kontakter utomlands

Hur tillbringar gymnasisterna sin fritid och hur mycket av den satsar de t. ex. på språkstudier? Med dessa frågor ville jag försöka kartlägga elevernas engagemang i sina språkstudier och den eventuella korrelationen med deras inställning speciellt till svenska språket. För jämförelsens skull har jag igen granskat även engelskan. Eleverna tillfrågades om deras fritidssysselsättning i samband med frågorna 26-32 som granskas närmare i följande utredning.

Fråga 26: Hur mycket fritid ägnar du åt studier i engelska (A), i svenska (B)?

Tabell 9 *Fördelning av timantal som använts för språkstudierna på fritiden*

Timantal	Engelska		Svenska	
	f	%	f	%
0	19	8,0	17	7,0
max 1	47	19,5	41	17,0
mellan 1-3	83	35,0	83	35,0
mellan 3-5	46	19,0	53	22,0
över 5	25	10,5	25	10,5
anges	19	8,0	20	8,5
Totalt	239	100,0	239	100,0

Generellt sett kan man konstatera att gymnasisterna använder ungefär lika mycket av sin fritid både för engelskan och svenskan. Det finns endast något flera de elever som behöver mellan 3-5 timmar för svenskan än för engelskan, men även denna skillnad är marginell. En speciell uppmärksamhet kan fästas vid antalet elever som inte alls använder sin fritid för språkstudier. Siffran är ganska hög. Vem är dessa och hur ser läget ut i jämförelsen mellan könen? Av de 17 gymnasister som anger att de inte alls använder sin tid för studier i svenska är antalet pojkar 12 (70,5 %) och flickorna 5 (29,5 %). Siffrorna förblir desamma med engelskan.

Hur mycket tid använder de negativt inställda för sina språkstudier, och speciellt för svenskan? Resultaten jämförs med de övriga gymnasisterna och situationen ser ut så här:

Tabell 10

Fördelning av timantal som använts för svenskstudierna per vecka - jämförelse mellan de negativt inställda (grupp 1) och de övriga (grupp 2)

Timantal	Grupp 1		Grupp 2	
	f	%	f	%
0	2	5,0	15	7,5
max 1	10	25,0	31	15,5
mellan 1-3	13	32,5	70	35,0
mellan 3-5	13	32,5	40	20,0
över 5	2	5,0	23	12,0
anges ej	-	-	20	10,0
Totalt	40	100,0	199	100,0

Timantalen hopar sig mer hos de negativt inställda än hos de övriga. Mycket få av de negativt inställda tycks använda mer än 5 timmar för svenskan på sin fritid, å andra sidan finns det inte många som inte alls brukar studera svenska på fritiden. I genomsnitt använder dock de övriga endast några minuter (6 min.) mera tid för sina svenskstudier än de negativt inställda under skolveckan. Denna skillnad är så liten att av den inte kan bekräftas någon korrelation mellan tidsanvändning och negativ inställning.

Fråga 27: Vilka hobbyer har du på din fritid?

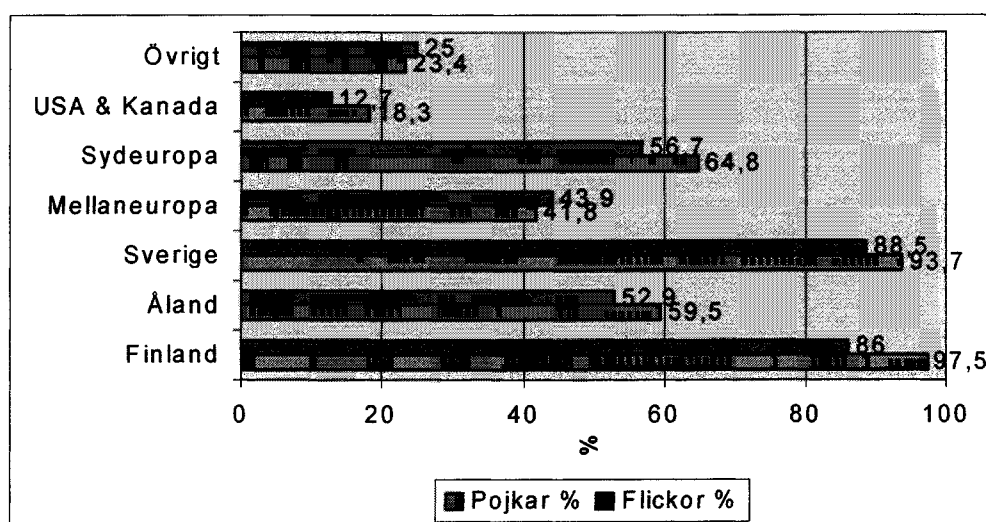
Denna fråga var en av de öppna frågor där informanterna fick själva formulera sina svar. De flesta gymnasisterna tycks ha flera olika hobbyer, endast några få medgav att de inte alls hade någon hobby. De populäraste hobbyerna tycks ha något att göra med sport och motion, den näst största gruppen utgör musik (antingen spelar själv något instrument eller lyssnar). Det kunde inte urskiljas om de negativt inställda avviker från sina klasskamrater. Den enda skillnaden

som kunde nämnas, men med förbehåll, är frekvensen av sport och motion som framkommer en aning oftare hos de negativt inställda än hos de övriga. Allmänt kan man dock säga att hobbyer inte korrelerar med den negativa inställningen till svenska språket.

Fråga 28: Var har du rest?

Alternativ: Finland (fastlandet), Åland eller annan inhemsk skärgård, Sverige eller och/eller de övriga nordiska länderna, Mellaneuropa, Sydeuropa, USA eller Kanada, de övriga länderna (se bilaga 1).

Med fråga 28 försökte jag kartlägga hur mycket informanterna har rest och om resandet för sin del kunde ha någon inverkan på attityderna. Som figuren nedan illustrerar, är pojkarnas procentuella andel större än flickornas i allmänhet när det gäller resandet i Finland, Åland, Sverige, Sydeuropa och USA&Kanada. I genomsnitt hade gymnasisterna besökt mest Sverige, till och med något mera än de hade rest i Finland. Åland hade besökts endast av drygt hälften av gymnasisterna. Allt som allt tycks gymnasisterna ha rest relativt mycket.

Figur 2 *Fördelning av länderna/områdena som besökts av gymnasisterna*

Hur förhåller det sig med resultaten av de 40 negativt inställda gymnasisterna, om dessa granskas separat och jämförs sedan med de övriga gymnasisterna? De negativt inställda hade rest mest i Finland (87,5 %, 35), och därefter blev Sverige med 80 % (32). Sydeuropa (57,3 %, 23) hade besökts av något flera gymnasister än Åland (45 %, 18). Jämfört med de övriga gymnasisterna kan en viss skillnad iakttas, detta gäller speciellt resor både till Sverige (eller till de övriga nordiska länderna) och Åland. I båda fallen finns det 12 procentenheters skillnad mellan de negativt inställda och övriga: när 92 % av de övriga har besökt Sverige, har endast 80 % av de negativt inställda gjort det och 57 % av de övriga har besökt Åland, medan motsvarande siffra hos de negativt inställda är 45 %.

Resultaten bekräftar att det finns ett visst samband mellan resandet till de länder, vars språk man inställer sig negativt. Detta betyder inte automatiskt att man ska ha en negativ inställning till språket och att man därför inte skulle vilja resa till ifrågakavande landet. Lika väl kunde man i så fall påstå att eftersom man inte besökt Sverige eller Åland, har man en negativ inställning till svenska språket. Om den negativa inställningen som sådan är en följd eller en orsak (eller delvis båda), är svårt att säga direkt utan borde granskas fall för fall.

Fråga 30: Med vem tillbringar jag största delen av min fritid?

Gymnasisterna hade fem färdigskrivna alternativ att välja på med vem de brukar tillbringa största delen av sin fritid. Därtill fanns det en tom rad för övriga alternativ om man inte annars kunde hitta ett lämpligt svar. De färdiga alternativen var följande: ensam/med föräldrarna/med mina syskon/med min flick-eller pojkvän/med kompisarna. De flesta ungdomarna, ungefär två tredjedelar, anger att största delen av fritiden trivs de med kompisarna, några av

dem unnade även någon tid för sig själva för att få vara ensamma. Det var endast några få som tillbringade sin fritid med föräldrarna. Inga nämnvärda skillnader kunde urskiljas mellan de negativt inställda och de övriga gymnasisterna.

Fråga 31: Hurdana TV-program tittar du på? Uppge några exempel.

I denna öppna fråga fick informanterna själva igen skriva fritt sina svar. Serieprogram och filmer var absolut mest populära bland informanterna, med få undantag nämnde alla antingen någon (eller flera) serieprogram, film eller båda. Mindre än var tionde tittade t. ex på nyhetsprogram och nästan lika få var intresserade av dokumentärer. Denna fråga gav ingen tillägsinformation om eventuella korrelationer med den negativa inställningen till svenska språket.

4.3.8 Obligatorisk eller valfri svenska

Med hänvisning till Nikkis undersökningsresultat (se 3.2, s.13) har jag i min undersökning tillfrågat gymnasisterna, vilka språk de skulle vilja ha obligatoriska och vilka valfria vid studentexamen (bilaga 1, fråga 22). Som jämförelsematerial har använts resultaten i engelskan.

Fråga 22: Vilka av de angivna språken (engelska, svenska, tyska, franska eller något annat språk) skulle du vilja ha valfria/obligatoriska i studentexamen?

Tabell 11 *Fördelning av opinioner om valfri svenska och valfri engelska vid studentexamen*

	Samtliga		Pojkar		Flickor		JLL		ÄL	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Valfri svenska	153	64	56	70	97	62	96	65	57	62
Valfri engelska	45	19	14	18	31	20	38	26	7	8

Av alla respondenter hade 64 % angett att de skulle vilja ha valfri svenska. En närmare granskning visar att hos alla pojkar är procenttalet ännu högre, 70 %, medan 62 % av samtliga flickor stöder valfriheten. Skillnaden är likaså marginell mellan de två gymnasistgrupperna (65 % hos JLL respektive 62 % hos ÄL), vilket inte ger upphov till några spekulationer om valfrihetens popularitet.

Detta resultat är något lägre än i Nikkis undersökning, enligt vilken 80 % av finskspråkiga gymnasister skulle ha velat att svenskan blir ett valfritt eller frivilligt ämne. Resultatet ovan bevisar dock en klar riktning mot valfriheten bland gymnasisterna när det gäller svenska språket. En klar majoritet av pojkar föredrar valfrihet, och oavsett något lägre procentantal hos flickor är tendensen ändå åt samma riktning hos dem.

Gruppen som inställer sig negativt till svenskan överraskar inte med sina resultat; 95 % av dem ville ha valfri svenska. Något överraskande är dock procentantalen som gäller engelskan; ämnet som ingen av gymnasisterna betraktar onödigt (se tabell 1, s. 16) borde enligt 19 % av samtliga respondenter vara valfritt. Dessutom är skillnaden mellan ÄL och JLL synbar; de som redan har (eller trodde sig ha) en viss möjlighet till valfrihet (JLL), skulle gärna ha ännu "friare händer", medan de som inte får välja (ÄL), tycks inte heller ställa så stora krav i detta avseende.

4.3.9 Deltagande i svenska vid studentexamen

En annan fråga som syftar på valfriheten, men kanske på något mera konkret sätt, ställdes till gymnasisterna. Formulering av frågan var litet annorlunda för ÄL-gruppen än för JLL-gruppen på grund av de olika utgångspunkter som dessa gymnasieklasser hade vid studentexamen i svenska. I frågan till ÄL-gruppen framkastades ett hypotetisk antagande med svarsalternativ Ja/Nej/Vet inte: "Skulle du avlägga studentexamen i svenska, om du hade möjligheten att välja?".

JLL-gruppen frågades däremot, om de kommer att avlägga studentexamen i svenska, eftersom de har en möjlighet till valfri svenska på våren 1995. (bilaga 1, fråga 33).

Fråga 33: Kommer du att avlägga studentexamen i svenska? (JLL)/Skulle du avlägga studentexamen i svenska om du fick välja?(ÄL)

Tabell 12 *Fördelning av deltagande i studentexamen i svenska språket (valfritt)*

	Jyväskylä		Äänekoski		Totalt	
	f	%	f	%	f	%
Ja	113	77	34	37,5	147	61,5
Nej	11	7	40	43,5	51	21,5
Vet inte	24	16	17	19,0	41	17,0
Totalt	148	100	91	100,0	239	100,0

Det finns en påfallande skillnad mellan JLL och ÄL. Bara en relativt liten minoritet gav ett nekande svar i JLL, medan dryga tre fjärdedelar av JLL var villiga att avlägga studentexamen i svenska. Hos ÄL fick man nästan motsatta resultat; om man hade fått välja, skulle man hellre ha utelämnat svenskan.

Valfrihetsmöjligheten i Jyväskylä har alltså inte haft en negativ inverkan på inställning till svenska språket, detta är en slutsats som man med stor säkerhet kan konstatera enligt resultaten ovan. Skulle resultaten för ÄL-gymnasisternas del ha förändrats om de hade haft valfrihet? Detta kan endast spekuleras, men det är möjligt att siffrorna inte skulle se lika dystra ut som de gör här. Antalet tveksamma var emellertid ganska stort i bägge grupperna. Valfrihetsmöjligheten i båda skolorna skulle kanske ha medfört en förhöjning i antalet tveksamma gymnasister. Om man tillägger könsfördelningen, preciseras resultatet enligt följande (fråga 33):

Tabell 13 *Könsfördelningen av deltagandet i studentexamen i svenska språket (valfritt)*

	JLL pojkar		ÄL pojkar		JLL flickor		ÄL flickor	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Ja	35	74	8	26	78	80	26	44
Nej	6	12	17	55	5	5	23	39
Vet inte	8	14	6	19	15	15	10	17
Totalt	49	100	33	100	98	100	59	100

Enligt tabellen ovan kan man konstatera, att flickorna i JLL skulle ha varit mest sannolika deltagare vid studentexamen i svenska, bara 5 % av dem gav nekande svar. Om ÄL verkligen hade haft möjligheten att välja, visar tabellen att ÄL-pojkar skulle obesträtt ha varit den största frånvarande gruppen vid studentexamen i svenska (55 %). Hur dessa siffror hade sett ut i verkligheten på våren 1995, kunde tyvärr inte jämföras ens i JLL:s fall på grund av det förändrade läget.

Efter att ha sett resultaten i tabellerna 5 och 6 kan man inte undvika frågan, om valfriheten har en (positiv) inverkan på hur man inställer sig till svenska språket i skolorna. På vilket sätt den potentiella valfrihetsmöjligheten påverkar de negativt inställda gymnasisterna, framgår av följande tabell. Samtidigt kan man jämföra resultaten med de övriga gymnasisterna. Resultaten fördelades på följande sätt:

Tabell 14 *Deltagande i studentexamen (valfritt) hos de negativt inställda - jämförelse med de övriga (Fråga 33)*

	De negativt inställda		De övriga	
	f	%	f	%
Ja	9	22,5	138	69
Nej	22	55,0	29	15
Vet inte	9	22,5	32	16
Totalt	40	100,0	199	100

Jämfört med den allmänna tendensen är siffrorna hos de negativt inställda relativt starkt emot deltagandet i studentexamen i svenska även om man skulle få välja; efter all sannolikhet skulle de negativt inställda ha utelämnat svenskan tre gånger oftare än de övriga. Nej-siffran kunde ha varit ännu högre speciellt i denna grupp, vilket kan tolkas som ett tecken på att svenskans ställning fortfarande är ganska stark trots otaliga försök att förminska den. Procentuellt är antalet tveksamma överraskande stort, vilket för sin del stöder hypotesen om svenskans relativt starka ställning.

I samband med fråga 33 fick eleverna motivera, varför de skulle vilja utelämnas svenskan eller varför de tänkte delta i studentskrivningarna. Den mest intressanta gruppen i detta fall utgör de negativt inställda (40) gymnasisterna som argumenterade så här:

Tabell 15 *Orsaker till en potentiell utelämnning av svenskan vid studentskrivningarna hos de negativt inställda*

Orsaker		
	f	%
svenskan behövs inte/ett onödigt språk	12	30,0
engelska och tyska/andra språk är viktigare	8	20,0
jag kan inte svenska	3	7,5
jag är dålig i svenskan	1	2,5
jag kommer inte att klara mig i svenskan vid studentexamen	1	2,5
+ kan vara viktigt med tanke på vidare studier	3	7,5
+ ett officiellt språk	2	5,0
+ jag tror att skulle klara mig i svenskan	2	5,0
+ jag har redan läst svenska så många år i skolan	1	2,5
+/- inget argument	7	17,5
Totalt	40	100,0

(+ = de som gav jakande svar på fråga 33)

Sammanlagt tre fjärdedelar av de negativt inställda hänvisade till svenska språkets onödighet på ett eller annat sätt, och jämförelsen med de övriga språken, speciellt engelskan, var inte ovanlig. Den näst största gruppen utgör dock de elever som inte alls kunde ge någon orsak till sitt val, detta kan förklaras med att det huvudsakligen var frågan om de tveksamma elever som inte visste om de skulle delta i studentexamen i svenska eller inte. Elevens egen uppfattning om sin skolframgång i svenska språket tycks också korrelera med svaren; de som inte tror sig klara av examen skulle hellre utelämnas än de som har haft framgång i sina svenskstudier.

4.4 Inställning till de svensktalande språkgrupperna

I undersökningen frågades gymnasisterna också hurdan uppfattning de hade om finlandssvenskar, ålänningar och sverigesvenskar och om de personligen kände någon av dessa (frågorna 34 - 39). Informanterna fick igen fritt skriva sina kommentarer. Ordagrant lät frågorna så här:

Fråga 34: Hurdan uppfattning har du om finlandssvenskarna?

Fråga 36: Hurdan uppfattning har du om ålänningarna?

Fråga 38: Hurdan uppfattning har du om sverigesvenskarna?

Tabell 16 *Negativ inställning till finlandssvenskarna, ålänningarna och svenskarna hos ÄL och JLL*

	Finlandssvenskarna		Ålänningarna		Sverigevenskarna	
	f	%	f	%	f	%
ÄL	16	18	30	33	23	26
JLL	9	6	15	10	14	9
Totalt	25	10	45	18	37	11

Procenttalen ovan visar att ÄL-gymnasisternas negativa inställning till finlandssvenskarna är mycket vanligare än hos JLL-gruppen. Hos båda grupperna är andelen negativa åsikter om finlandssvenskarna tämligen begränsad. Läget förändras radikalt när ålänningarna tas med i jämförelsen. Siffrorna nästan fördubblas, men samtidigt förblir skillnaden mellan gymnasistgrupperna oförändrad; procenttalet angående alla angivna referensgrupper är tredubbelt högre hos ÄL jämfört med JLL. I varje fall visar siffrorna att inställningen till ålänningarna är mycket oftare negativ än till finlandssvenskarna. Inställningen till svenskarna ligger mittemellan de övriga

referensgrupperna, men fortsättningsvis har ÄL en klart större grupp elever med negativ inställning jämfört med JLL.

Med frågorna 35, 37, och 39 ville jag kartlägga om man personligen känner någon eller några av de ovannämnda svensktalande referensgrupperna. Frågorna lät så här:

35: Känner du personligen några finlandssvenskar?

37: Känner du personligen några ålänningar?

39: Känner du personligen några finlandssvenskar?

Av de 16 ÄL-gymnasister, (se tabell 13) som hade negativ inställning till finlandssvenskarna, kände nästan var tredje (sammanlagt 5 elever) någon eller några finlandssvenskar. Den motsvarande siffran var endast 2 personer i Jyväskylä, vilket utgör en dryg femtedel av dem som hade inställt sig negativt till finlandssvenskarna.

Hos ÄL-gymnasisterna fanns det endast 4 elever som personligen kände ålänningar, och ingen av dessa 15 JLL-gymnasister hade haft någon personlig kontakt med ålänningarna. En förklaring till detta är sannolikt ålänningarnas geografiska läge, som är isolerat, vilket för sin del leder till att man inte så ofta kan träffa några ålänningar på fastlandet jämfört till exempel med finlandssvenskar som bor på fastlandet. Språkfrågan är säkert också en faktor som har sin inverkan på saken; det är ju färre ålänningar än finlandssvenskar som är tvåspråkiga och villiga att tala finska. Oviljan att tala svenska hos finskspråkiga som lärt sig svenska i skolan är naturligtvis ett lika stort hinder för kommunikation mellan de finsk- och svenskspråkiga. I båda fallen kan det vara frågan om etnocentrism till en viss grad.

Av dessa 23 ÄL-gymnasister med negativ inställning till svenskarna kände 5 personer någon svensk, dvs. 22 % av de negativt inställda kände någon eller några svenskar. Jämfört med - och i motsats till - de tidigare angivna grupperna tycks JLL-gruppen känna procentuellt flera (28 %) svenskar än ÄL-gymnasisterna gör.

Trots att resultaten är marginella, kan man dock dra den slutsatsen, att finlandssvenskarna har gett upphov till minst negativa åsikter hos respondenterna, medan ålänningarna tycks vara mest impopulära bland dessa gymnasister som har en negativ inställning till de svenskspråkiga grupperna. Ålänningarna kändes personligen minst, vilket antagligen delvis förklarar intensiteten av den negativa inställningen, däremot kändes proportionellt mest finlandssvenskarna. Enligt resultaten förblir svenskarna mittemellan de övriga språkgrupperna.

Resultaten visar tydligt, att andelen negativa inställningar är till och med tredubbelt högre hos ÄL-gymnasisterna än hos JLL. Detta bekräftas även av det att över hälften (52 %) av ÄL-gymnasisterna har en negativ inställning till *någon* -en eller flera - svensktalande grupp. Det motsvarande procenttalet hos JLL är endast 19 %, dvs. en dryg tredjedel av ÄL-resultat.

Om man räknar ihop alla de respondenter som har en negativ inställning till någon eller några av de svensktalande språkgrupperna, gäller det sammanlagt 75 elever, ca. 1/3 av alla gymnasister som deltog i undersökningen. Av dessa 75 gymnasister utgör ÄL gruppen en klar majoritet; till och med 64 % (48). Enligt könsfördelningen är flickornas absoluta andel sammanlagt 59 % (44), varav ÄL-flickor utgör 61 % (27). I verkligheten är dock pojkarnas andel större än flickornas, eftersom deras proportionella antal utgör bara ca. en tredjedel av helheten. Detta betyder att 28 % av alla flickor respektive 38 % av alla pojkar

har mer eller mindre negativ attityd mot någon av de svensktalande referensgrupperna.

Jag har försökt uppmäta hur stark den negativa attityden är mot de svensktalande genom att fördela dessa 75 elever i tre olika grupper enligt följande: Grupp A som anser alla de tidigare angivna språkgrupperna negativa; grupp B där två av dessa grupper anses vara negativa och grupp C där endast en av dessa grupper betraktas som negativ.

Enligt denna fördelning förblir grupp A den minsta gruppen med endast 12 gymnasister (16 %) som har negativa åsikter om alla dessa svenskspråkiga grupper. Grupp B är något större, 15 gymnasister (20 %). Tyngdpunkten ligger i den sista kategorin C, som består av cirka två tredjedelar med 49 gymnasister (65 %), där den negativa attityden riktas endast mot *en* av de svensktalande grupperna. Sist och slutligen är den mest negativt inställda gruppen (A) minst, den utgör bara ca 5 % av samtliga informanter.

Resultaten ovan baserar sig på informanternas fria kommentarer om de tre referensgrupperna. Färdiga svarsalternativ undveks för att informanterna skulle ange så spontana svar som möjligt utan att själv börja fundera om svaret var negativt eller inte. Vid denna fråga togs visserligen risken för att den som behandlar svaren kan missförstå eller tolka dem fel. Vid resultatsbehandlingen förblev denna rädsla emellertid någorlunda onödig. Svaren kunde ganska lätt kategoriseras som negativ/neutral/positiv.

De mest negativt inställda gymnasisterna, Grupp A (12) gav följande svar på frågan om deras uppfattning om de tre svenskspråkiga grupperna:

FINLANDSSVENSKARNA

- mera svenskar än finländare
- borde flytta till Sverige
- bättre möjligheter till att få studieplatser
- "bättre folk" som har bättre tjänster
- uppskattar inte finnar
- borde lära sig finska
- landsförrädare

ÅLÄNNINGARNA

- svenskar, inte alls finländare
- borde också ha värnplikt
- vet ingenting om världspolitiken
- gynnar svenskar, tycker inte om finnar
- talar bara svenska, vill inte tala finska, fast de borde göra det
- tror att de äger ön (=Åland)

SVENSKARNA

- intresserar inte
- sexuellt snedvridna
- kvinnorna ok, män homosexuella
- ytterst motbjudande
- talar svenska på ett irriterande sätt
- övermodiga mot finnar

Med sådana här stereotyper är det förståeligt att språkinläringen kan orsaka svårigheter. Den negativa attityden påverkar elevens språkinlärningsmotivation

vilket för sin del syns i resultaten. I vilken mån uppfattningarna avviker mellan dessa två negativt inställda grupper, framgår av kommentarer som uppgavs av grupp C, där elevernas negativa inställning berörde endast en av referensgrupperna. Grupp C består av 49 respondenter:

FINLANDSSVENSKARNA

- likadana människor som alla andra
- livligare och mera sociala än finnarna
- stolta över sin historia
- mera internationella
- lika med finnar
- mycket trevliga, öppna människor
- vanliga människor
- berikar vår kultur
- har sin egen cirkel, något isolerade
- skrytare

ÅLÄNNINGARNA

- skulle helst vara en del av Sverige
- liknar för mycket svenskar
- normala människor
- mera svenskar än finländare
- trevliga människor
- talar inte gärna finska
- svensksinnade
- tillbakadragna, isolerade
- skrytare, egocentriska

SVENSKARNA

- vanliga människor
- trevliga människor
- glatt, självständigt och framgångsrikt folk
- många homosexuella
- mera europeiska än finländare
- bra självkänsla
- bra i sport och musik
- deras sätt att tala irriterar
- motbjudande
- öppnare än finnar
- stolta, självbelåtna
- mera rasistiska än finnar
- internationella, artiga

Kommentarerna mellan grupp A och C avviker väsentligt från varandra. Det finns visserligen negativa åsikter och likadana stereotyper i bägge grupperna som riktas mot alla tre referensgrupper, men dessa åsikter är märkbart färre i grupp C än i grupp A. Grupp C har till och med flera positiva än negativa åsikter om finlandssvenskarna och svenskarna, ålänningarna får emellertid inte många positiva kommentarer. Detta för sin del kan närmast bero på att ytterst få personligen känner ålänningar, bara två elever i grupp C kände någon ålänning och dessa två angav de mest positiva kommentarerna om ålänningarna. Här repeteras ett bekant fenomen: brist på information om målgruppen kan lätt öka eller upprätthålla negativa etniska stereotyper.

4.4.1 Positiva och negativa inställningar - jämförelse

För helhetens skull är det skäligt att granska även figurerna som gäller de positiva inställningarna eller stereotypierna och jämföra dem med de negativa. Som tidigare påpekats, kan endast 5 % av alla informanter konstateras att vara absolut negativt inställda till de svensktalande referensgrupperna. Med samma princip har gymnasisternas fritt formulerade svar utnyttjats för att finna även de positiva uppfattningarna hos gymnasisterna.

I tabellen nedan visas de positiva uppfattningarna jämfört med de negativa mot referensgrupperna skilt för sig, indexsiffran bredvid visar hur många procentenheter till positiv resp. negativ riktning resultatet förblir:

Tabell 17 *Negativ resp. positiv inställning till finlandssvenskarna*

	Negativ		Positiv		Index
	f	%	f	%	
ÄL	16	18,0	15	16,5	-1,5
JLL	9	6,0	65	44,0	38,0
Totalt	25	10,5	80	33,5	23,0

Den negativa inställningen har redan fått stor uppmärksamhet och det har konstaterats att ÄL-gymnasisterna av någon anledning har tredubbelt oftare negativa attityder mot finlandssvenskarna. Vid granskning av de *positiva* inställningarna till denna referensgrupp framgår att antalet ÄL-gymnasister med positiv inställning till finlandssvenskarna är nästan lika stort med motsvarande antalet negativt inställda. Detta balanserar helhetsbilden och gör den kanske något ljusare än vad man skulle tro. Det bör även minnas att det förblir en klar majoritet hos ÄL-gruppen som har en neutral inställning till finlandssvenskarna.

JLL-gruppen visar sig vara överraskande positivt inställd till finlandssvenskarna. Närmare hälften av dem har endast positiva tankar och eftersom bara några få gymnasister anser att de inte har något positivt att säga om finlandssvenskarna, är helhetsintrycket mycket positivt.

Inställning till ålänningarna förevisas i följande tabell, där jämförelsen mellan gymnasierna fortsätter:

Tabell 18 *Negativ resp. positiv inställning till ålänningarna*

	Negativ		Positiv		Index
	f	%	f	%	
ÄL	30	33	8	9	-24
JLL	15	10	46	31	21
Totalt	45	19	54	23	4

Hos ÄL-gruppen fördubblas antalet negativt inställda till ålänningarna jämfört med inställningen till finlandssvenskarna, dvs. var tredje ÄL-gymnasist har en negativ åsikt om ålänningarna. Detta förstärks av det faktum att andelen positivt inställda förminskas radikalt och utgör endast hälften jämfört med inställningen till finlandssvenskarna. JLL-gymnasisternas inställning präglas av en likadan tendens, men skillnaderna är inte lika häpnadsväckande som deras jämnåriga hade i Äänekoski. Helhetsinställningen till ålänningarna kvarstår fortfarande på den positiva sidan även om inte alls lika tydligt som i föregående fall (finlandssvenskarna).

Hur avviker den sista referensgruppen, sverigesvenskarna, från de övriga grupperna framgår av följande tabell:

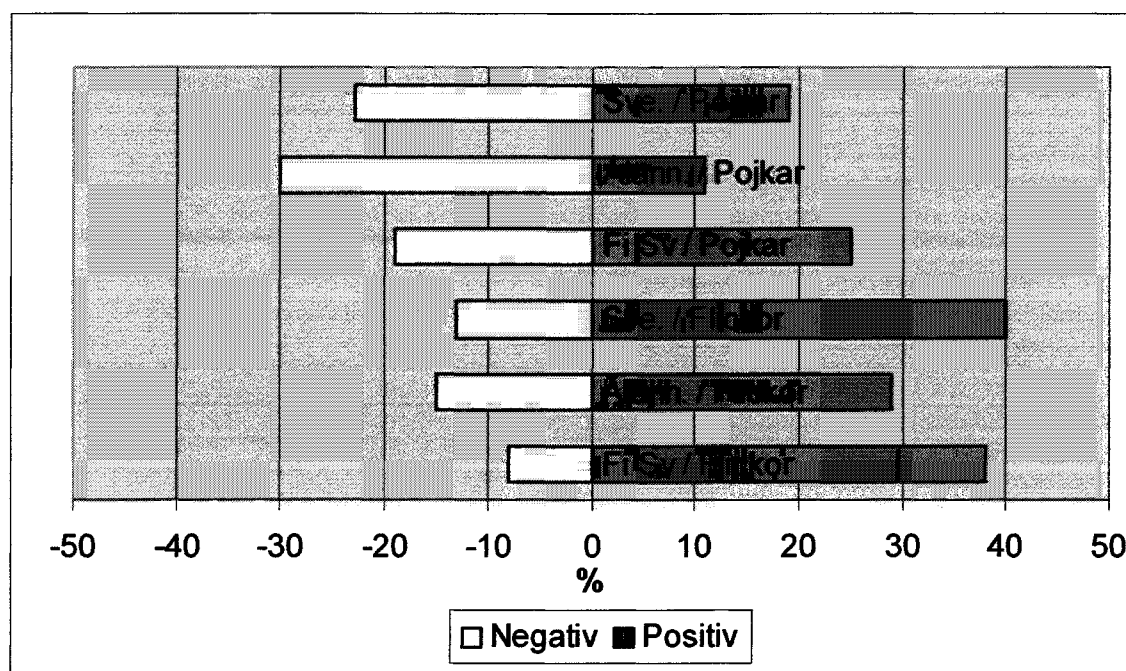
Tabell 19 *Negativ resp. positiv inställning till sverigesvenskarna*

	Negativ		Positiv		Index
	f	%	f	%	
ÄL	23	26,0	19	21,0	-5,0
JLL	14	9,0	57	38,5	29,5
Totalt	37	15,5	76	32,0	16,5

Antalet positivt inställda bland ÄL-gymnasisterna är störst i denna referensgrupp, men fortfarande har den negativa inställningen något större andel. Gymnasisterna i Jyväskylä anger tydligt, att den positiva inställningen utgör en mångdubbelt större andel än den negativa, vilket har varit genomgående typiskt också för JLL-gymnasisternas inställning till de övriga referensgrupperna.

Resultaten repeterar samma konstellation som redan tidigare konstaterades; inställning till finlandssvenskarna är fortfarande minst negativ, medan till ålänningarna är den minst positiv och till svenskarna tydligt mera på den positiva sidan än till ålänningarna. Ett oroväckande faktum är dock att ÄL-gymnasisternas inställning är betydligt mera negativ till alla referensgrupper än hos JLL. Vad detta beror på är fortfarande en obesvarad fråga.

När resultaten granskas enligt könsfördelningen, kan man jämföra hur inställningarna till alla tre referensgrupper varierar.

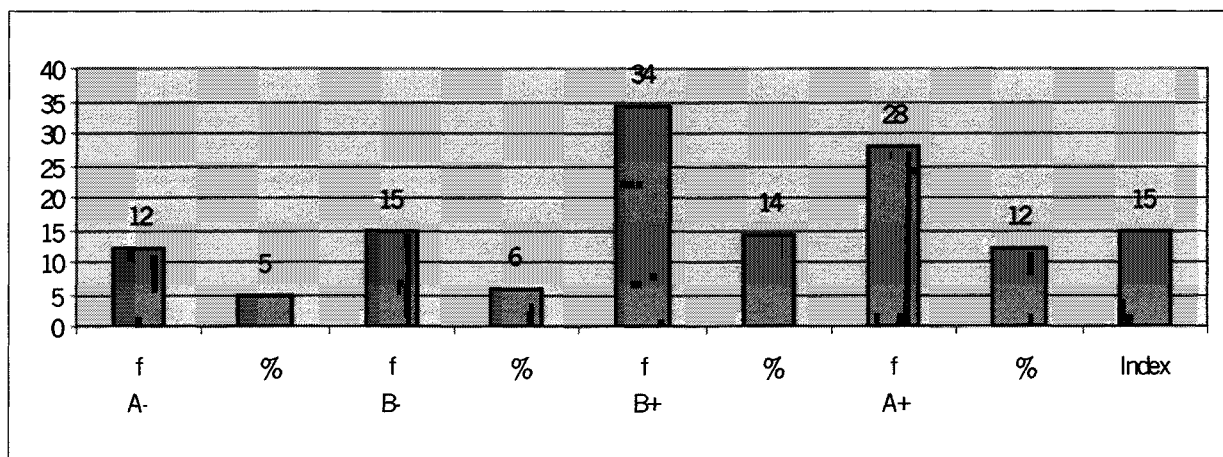

Figur 3 *Positiv resp. negativ inställning enligt könsfördelningen*

Svenskarna får mest positiva kommentarer av gymnasistflickorna, 40 % av samtliga flickor är positivt inställda till denna referensgrupp. Nästan lika många flickor, 38 %, har en positiv inställning till finlandssvenskarna. Antalet negativt inställda är minst, endast 13 %, till finlandssvenskarna hos flickorna. Likaså har pojkarna den minst negativa inställningen till finlandssvenskarna, procenttalet är dock något högre, 19 %, jämfört med flickorna.

Till skillnad från den mest positiva referensgruppen (svenskarna) enligt flickorna, har pojkarna mest positiva åsikter om finlandssvenskarna. Både flickor och pojkar tycks ha minst positivt och samtidigt mest negativt att säga om ålänningarna. Generellt sett kan man dock konstatera att det finns märkbart flera negativa åsikter om alla dessa referensgrupper hos pojkarna. Analogt kan man konstatera att antalet flickornas positiva åsikter tydligt överstiger motsvarande siffror hos pojkarna.

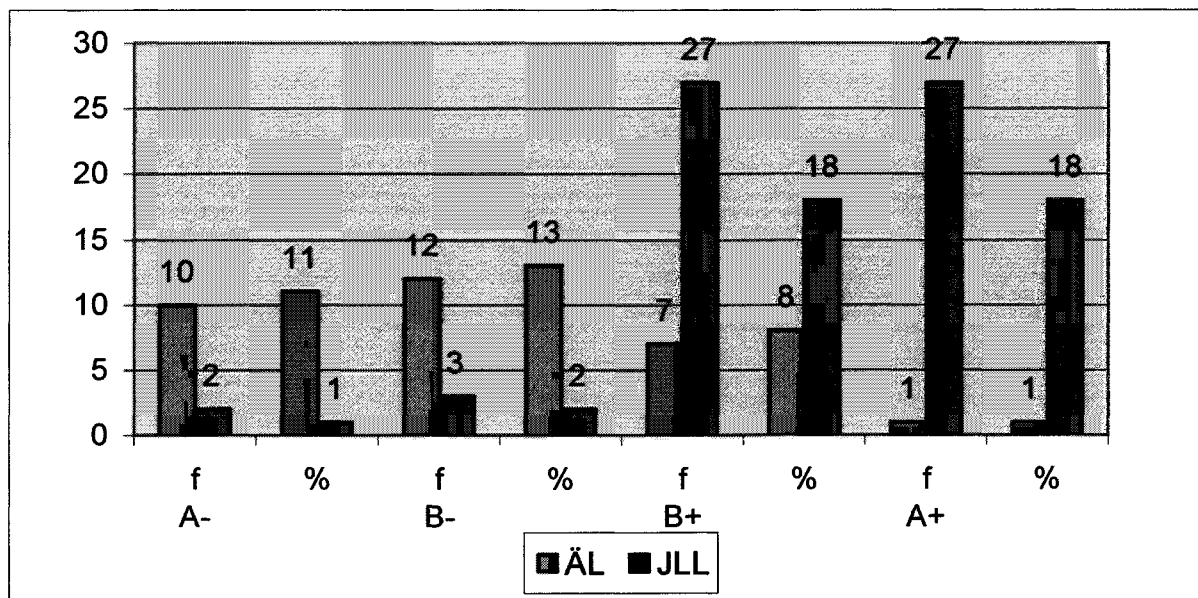
För att ytterligare förstärka helhetsbilden ska vi jämföra den positiva och negativa intensitetsnivån med varandra. Som tidigare anförts (se s. 57), fördelades den negativa intensitetsnivån enligt hur många av de tre referensgrupperna ansågs negativa. För att komplettera detta, jämförs dessa med motsvarande positiva intensitetssiffror. I jämförelsen betraktas fyra grupper, två mest positivt inställda och två mest negativt inställda. Den grupp, som anser att alla tre svenskspråkiga referensgrupper är negativa, kallas för A-. Grupp B- för sin del utgör den grupp som har negativ inställning till två av dessa referensgrupper. Grupp A+ är den yttersta punkten i andra ändan av skalan dvs. alla tre referensgrupper anses vara positiva medan till grupp B+ hör de elever som ansåg att två av de angivna referensgrupperna är positiva.

Figur 4 *Fördelning av de positivt och negativt inställda*

De yttersta punkterna till vänster resp. till höger illustrerar de mest negativa (A-) och mest positiva (A+) inställningarna hos gymnasisterna. Resultaten uppvisar att gymnasisterna som helhet har en klart positiv inställning till referensgrupperna, skillnaden mellan den positiva och negativa inställningen är sammanlagt 15 procentenheter på den positiva sidan.

Detta korrelerar starkt med de övriga helhetsresultat, som bevisar att den positiva inställningen är dominerande. När resultatet fördelas till ÄL och JLL blir läget följande enligt figuren nedan:

Figur 5 *Positiv resp. negativ inställning hos ÄL- och JLL-gymnasister*

Figuren ovan avslöjar att skillnaden mellan de här gymnasistgrupperna är iögonfallande stor. Negativ inställning till de svenskspråkiga referensgrupperna hos JLL är i själva verket försvinnande minimal. Av denna anledning förblir helhetsresultatet hos JLL mycket positivt i skalan. Den negativa inställningen för sin del är starkt dominerande hos ÄL. Även index-siffran hos JLL +33 mot -15 hos ÄL bekräftar detta.

4.4.2 Projicerade stereotypier hos de negativt inställda

Med fråga 40 försökte jag ta reda på vad gymnasisterna tror att referensgrupperna tänker om finnarna, dvs. gymnasisternas projicerade stereotypier. Bortfallet var väldigt stort vid denna fråga; 54 % (129) av alla gymnasister besvarade inte denna fråga, men hos dessa tolv negativt inställda var bortfallet endast 8 % (1), vilket gjorde resultatsbehandlingen meningsfull i detta sammanhang.

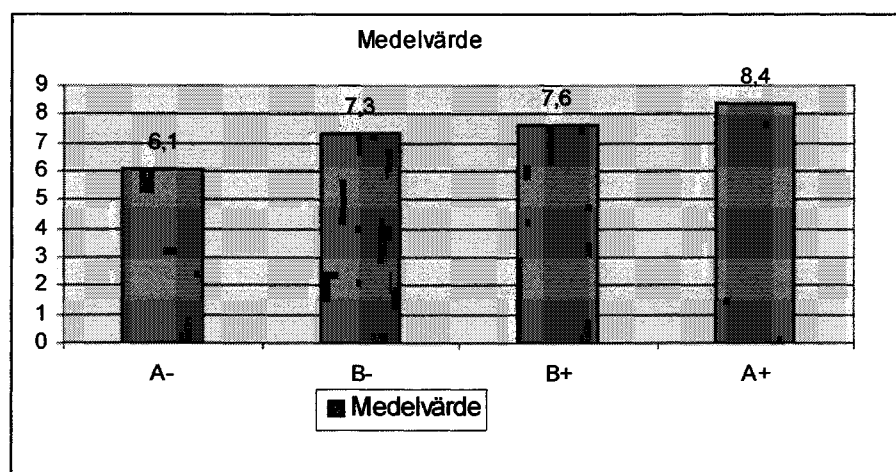
Enligt informanterna tänker de flesta finlandssvenskar, 58 % (7) negativt om finnar, en del av dem beskrev att finnar anses vara övermodiga och fördomsfulla. Resten (33 %) 4 ansåg att finlandssvenskarna har en saklig och neutral inställning till finnarna. I frågan om ålänningarnas åsikter ökade antalet negativa stereotypier; 67 % (8) hade mer eller mindre negativa antaganden. Informanterna skrev t. ex. att ålänningarna inte förstår finnar, finnarna är dumma, att ålänningarna inte känner finnar, de avskyr finnar. När svenskarnas eventuella åsikter om finnarna tillfrågades var det endast (33 %) 4 som tydligt hade negativa tankar, därtill en som var svårtolkad. Typiska kommentarer var att svenskarna säkert inte tycker om finnarna och de anser att finnarna är fyllerister och dumma konkurrenter. Å andra sidan var de mest positiva åsikter som gällde svenskarnas potentiella tankar: finnarna är riktig goda och finnarna är hjältar (hänvisning till sport nämndes). Resten av åsikterna var neutrala. d.v.s svenskarna tänker att finnarna är lika med dem eller finnarna är helt vanliga människor.

Det var ingen stor överraskning att resultaten ovan ser ut som de gör. De reflekterar informanternas egna stereotypier om målgruppen; ålänningarna kategoriseras till dem som mest anses tänka negativt om finnarna. Också beskrivningarna var starkare än i finlandssvenskarnas fall. Kommentarer om

svenskarnas åsikter var också relativt starka, men antalet negativa åsikter var dock mindre än hos de övriga grupperna.

4.4.3 Korrelation mellan skolframgång och inställning

Som angett ovan, hade endast tolv informanter av alla 75 negativt inställda gymnasister en negativ inställning till alla de svensktalande referensgrupperna, denna siffra utgör endast 5% av samtliga respondenter som deltog i undersökningen. Går denna negativa inställning hand i hand med dåliga betyg i svenskan och/eller i övriga ämnen? Resultaten ger en antydning om detta; medelvärdet i svenska språket hos dessa fyra olika grupper räknades och resultatet var följande:

Figur 6 *Medelvärdet av svenska språket hos de två mest negativt och positivt inställda*

De yttersta punkterna A- och A+ hänvisar till att det finns en hög korrelation mellan skolframgång i svenskan och inställning till de ifrågasvarande referensgrupperna. Skillnaden är förståeligt mindre mellan grupperna B- och

B+, dessa grupper har ju inte så stora inställningsskillnader med varandra och kanske därför kan även korrelationen anses vara marginal.

Om man granskar betyget i svenskan, kan man konstatera att alla vars betyg var 4 i svenska, hade en negativ inställning till svenskspråkiga (en eller flera) grupper. Bland dem som hade 10 i svenska fanns det inga som ansåg någon av de svenskspråkiga grupperna negativ. De här yttersta punkterna gav någorlunda logiska resultat, men alla andra betyg, dvs 5 - 9, hade så små skillnader mellan varandra att några helt tillförlitliga slutsatser var alldeles omöjliga att dras. Om man ändå försöker finna något svar på frågan om skolframgång som helhet och dess påverkan, är det motiverat att utföra en jämförelse mellan dem som ansåg alla svenskspråkiga grupperna negativa (A-) och alla andra gymnasister (kallas här för grupp 2).

Tabell 20 *Medelvärdet för läsåmnen -jämförelse mellan de mest negativt inställda (Grupp A) och övriga (Grupp 2)*

	SVENSKA	ENGELSKA	MODERS- MÅL	MATE- MATIK	GEOGRAFI	HISTORIA
Grupp A-	6,1	7,3	7,7	7,0	7,8	7,3
Grupp 2	7,7	7,9	8,5	7,8	8,1	8,0
Skillnad	1,6	0,6	0,8	0,8	0,3	0,7

Enligt tabellen kan man se att medeltalen är avsevärt lägre, inte bara i svenskan utan även i de övriga ämnena, skillnaden är visserligen störst i svenskan, medan den är relativt liten i engelskan. Resultaten visar tydligt att skolframgång bland de negativt inställda är sämre än hos de övriga eleverna

4.5 Karakteristiska drag hos de mest negativt inställda

Av de 75 elever som hade en negativ inställning till en eller flera svenskspråkiga grupper kommer jag fortsättningsvis att granska närmare de tolv gymnasister som hade endast negativa tankar emot alla dessa tre referensgrupper.

Som redan tidigare konstaterats, verkar allmän skolframgång vara betydligt lägre hos denna grupp och synnerligen låg är nivån i svenska språket (se tabell 20 ovan). Utöver detta, finns det något annat som präglar speciellt denna grupp? En närmare granskning utvisar en klar skillnad mellan könen, 75 % (9) av dessa 12 gymnasister är pojkar. En relativt stor majoritet av de negativa attityderna kommer alltså från den manliga sidan i detta fall, vilket stöder även de tidigare utförda undersökningarna (Kärkkäinen 1979, 1991).

Jämförelsen mellan ÄL och JLL bekräftar samma tendens som tidigare förekommit, dvs. en klar majoritet av de mest negativt inställda kommer från ÄL. Endast två personer av dessa tillhör JLL-gruppen. En fråga värd att ställas är, varför nästan 11 % av alla ÄL-gymnasister har så dramatiskt negativ inställning till de tre svenskspråkiga grupperna när samtidigt bara ca 1 % av JLL-gymnasister har likadana åsikter. Om siffrorna av de negativt inställda granskas närmare, tillspetsas de ännu mer av den anledningen att det i båda fall är frågan om en majoritet som egentligen tillhör minoriteten jämfört med antalet samtliga gymnasister. Såväl pojkarna som ÄL-gymnasisterna utgör de facto minoriteten i denna undersökning, vilket innebär att det absoluta antalet inte låter speciellt stort, men relativt sett 1,3 % av JLL-gymnasisterna resp. 11 % av ÄL-gymnasisterna är de mest negativt inställda. Motsvarande procenttalen enligt könsfördelningen är 11 % av samtliga pojkar resp. 2 % samtliga flickor.

Kan man påstå att Jyväskylä tack vare sitt mångdubbla invånarantal jämfört med Äänekoski och på grund av sin mera internationella befolkningsstruktur skapar gynnsammare atmosfär och därmed en positivare inställning till olika befolkningsgrupper hos gymnasisterna? Eller kan man helt enkelt konstatera att den genomsnittliga utbildningsnivån är högre i Jyväskylä, vilket kanske underlättar människorna att förstå bättre olika saksammanhang och förkasta känsloladdade åsikter? Enligt statistiken (Finnäs 1996, 42) kan man åtminstone konstatera att det finns en svenskspråkig befolkningsgrupp av 170 personer i Jyväskylä. Om denna lilla grupp på något sätt har kunnat inverka på inställningarna hos JLL är omöjligt att bekräfta.

Fast dessa tolv informanter har en negativ inställning till alla de angivna svenskspråkiga referensgrupperna, finns det ändå något som överraskar positivt. I fråga 41 tillfrågades gymnasisterna deras uppfattning om det nordiska samarbetet, hur viktigt de anser detta. Resultaten var otroligt positiva; endast en (8%) av de mest negativt inställda var av den åsikten att nordiskt samarbete inte är viktigt. Ingen annan ifrågasatt det nordiska samarbetet, även om det inte var många som kunde motivera sin åsikt. De få som hade några grunder för samarbetet inom Norden tänkte att det ger trygghet och att det alltid är viktigt att samarbeta. Det nordiska samarbetet anses vara en självklarhet, vilket tyder på att i grund och botten till och med de mest negativt inställda inte kan anses ha alltför djupgående negativa attityder mot sina nordiska bröder och systrar.

Vilka andra karakteristiska drag kan iakttagas hos dessa tolv mest negativt inställda gymnasister? Om man betraktar dessas åsikter om svenskan och vissa andra skolämnen visar resultaten att 83 % (10) anser att svenskan är ett obehagligt ämne. Det motsvarande antalet hos de övriga gymnasisterna är enbart 25 % (6). Hälften av dessa mest negativt inställda (50 %, 6) medgav att svenskan är ett svårt ämne. Detta är en tydligt högre siffra än hos de övriga

gymnasisterna, varav 31 % (74) anser att svenskan är svårt att lära sig. Om dessa tolv informanter analyseras vidare, är deras åsikt om behovet av svenska språket i skolan ganska entydigt: enligt 58 % (7) av eleverna är svenskan ett onödigt ämne. Jämfört med de övriga gymnasisterna med resp. 12,5 % (33) är skillnaden väldigt stor.

Enligt resultaten tycks de negativa inställningarna till studier av svenska språket och inställning till de svenskspråkiga befolkningsgrupperna ha en hög korrelation med varandra. Det är svårt att säga, vilkendera av faktorerna påverkar mest den andra, men med en ganska stor säkerhet kan man påstå, att brist på information och olika fördomar leder oftare till negativa åsikter än i motsatta fall. Bland dessa tolv gymnasister angav 75 % (9) att de inte kände någon av de tre svenskspråkiga grupperna (frågorna 35, 37 och 39), vilket stöder hypotesen.

Alla de ovannämnda egenskaperna - obehagligt, svårt och onödigt - förenas i svenska språket enligt 42 % (5) av dessa tolv informanter. Tidigare hänvisade jag till en kumulativ tendens (se sida 28), vilket igen förverkligas hos denna grupp. Åsikterna om svenskan begränsas alltså inte bara till språkets onödighet, utan relativt många anser ämnet också svårt och obehagligt.

Kännetecknande för de flesta är att matematik och engelska anses vara mycket viktiga ämnen; 75% (9) ansåg att matematik vid sidan av engelskan är de viktigaste ämnena. Hälften av denna grupp har dock valt allmän kurs i matematik, medan de övriga gymnasisternas motsvarande andel var drygt 60 %, vilket i och för sig inte kan anses vara en betydligt stor skillnad.

Av den granskning som gäller de tre mest populära ämnena hos dessa tolv gymnasister framkom fem skolämnen; engelska och gymnastik, båda nämndes

av 6 (50 %) elever samt matematik, kemi och fysik, som alla nämndes av fyra (33%) personer. För att komplettera helhetsbilden av dessa tolv gymnasister försökte jag ännu ta reda på deras åsikter om de viktigaste skolämnena. Matematik var överlägset viktigast med 83 % (10), engelskan ansågs nästan lika nödvändig med 67 % (8). Modersmål, vid sidan av matematik och/eller engelskan, nämndes av fyra elever (33 %).

Den sista frågan (bilaga 1, fråga 43) behandlade gymnasisternas nuvarande allmänna belåtenhet. Frågan uppdelades i fyra påståenden: *mycket nöjd*, *ganska nöjd*, *ganska missnöjd* och *mycket missnöjd*. Generellt sett visar resultaten att de flesta gymnasisterna i genomsnitt är ganska nöjda med sitt nuvarande liv (63 %, 150). Flickornas genomsnittliga andel av kategorin 'ganska nöjda' är emellertid ca. 8 procentenheter högre än pojkarnas motsvarande värde (66 % resp. 58 %). En tredjedel (34 %, 81) av alla informanterna uppger att de är mycket nöjda, varav flickornas proportionella andel är en aning mindre (2 procentenheter). Fem (2 %) av informanterna var ganska missnöjda och bestod mestadels av pojkar (4 resp. 1). Endast en pojke var mycket missnöjd med sitt liv i allmänhet, medan två av informanterna gav inget svar.

De tolv mest negativt inställda gymnasisterna avviker inte speciellt mycket från de övriga när det gäller gymnasisternas belåtenhet i allmänhet. Knappt två tredjedelar (63 %) av dem var ganska nöjda, medan resten var mycket nöjda (37 %). Detta betyder att gymnasisternas allmänna belåtenhet med sitt liv har ingen korrelation med deras negativa inställning till de svenskspråkiga referensgrupperna. Samtidigt får man också ett bevis på att gymnasisterna i Mellersta Finland är relativt nöjda med sitt liv, och det finns enbart marginella skillnader mellan flickor och pojkar.

5. SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Med detta arbete har jag velat utreda om det finns trovärdiga grunder för termen *tvångssvenska* i mellersta Finland. I denna undersökning har betraktats hur onödig eller obehaglig gymnasisterna i Äänekoski och Jyväskylä har upplevt svenskan och vilka faktorer som har inverkat på deras åsikter. Därtill kartlades gymnasisternas inställningar till de svenskspråkiga referensgrupperna både på Åland och på fastlandet i Finland samt i Sverige. Valfrihetsmöjligheten var också en aktuell fråga eftersom gymnasisterna i Jyväskylä hade informerats att de skulle ha valfri svenska vid studentskrivningarna våren 1995.

På basis av denna undersökning kan svenska språket inte betraktas som ett avvikande ämne jämfört med de övriga ämnena i gymnasiet. Tvärtom, denna undersökning har för sin del bevisat att det är frågan om en överraskande marginell grupp, 16,7 %, som anser att svenska språket inte behövs i de finländska skolorna. En knapp tredjedel av gymnasisterna är dock av den åsikten att svenskan hör till ett av de minst omtyckta ämnena. Delvis är det frågan om samma informanter i båda fall; de negativa åsikterna verkar ha en kumulativ tendens. Denna grupp består mestadels av pojkar vars genomsnittliga skolframgång, och speciellt betyg i svenskan, var märkvärdigt sämre än hos gymnasisterna i allmänhet.

Resultaten bekräftar dock att svenskans ställning jämfört med engelskan är något oroväckande; samtidigt som nästan tredjedel av gymnasisterna anser svenskan vara viktig placerar över tre fjärdedelar av dessa ungdomar engelskan bland de viktigaste skolämnena. Enligt denna undersökning påstår närmare 17 % av informanterna att svenskan är onödig medan ingen är av denna åsikt om engelskan. När man kartlade de faktorer som skulle korrelera med den negativa

inställningen till svenska språket, fick man reda på att drygt en tredjedel hänvisade till lärarens beteende eller metoder. Gymnasisterna ansåg dock att lärarens kön inte spelade någon roll i detta avseende, å andra sidan hade ingen haft manliga lärare i svenska. Speciellt pojkarna var benägna att se problemet i sina egna attityder och motivationsbrist, svenska språkets onödighet betonades också klart oftare av pojkarna än av flickorna.

Familjens socioekonomiska status, dvs. föräldrarnas utbildningsnivå och status i arbetslivet, hade sin inverkan på inställningarna; enligt resultaten var både moderns och faderns utbildningsnivå och status i arbetslivet lägre hos de negativt inställda än hos de övriga. Antalet föräldrar med högskoleutbildning var också närmare två gånger större hos de övriga gymnasisterna än bland de negativt inställda. Trots detta ingår högskolestudier något oftare i framtidsplaner hos de negativt inställda än hos de övriga gymnasisterna.

Gymnasisternas skolframgång korrelerade kraftigt med inställningarna till svenska språket och till de svenskspråkiga referensgrupperna. Enligt resultaten hade de negativt inställda klart sämre betyg i flera olika ämnen (t. ex. engelska, matematik, modersmål, geografi och historia) än de övriga; i svenskan var skillnaden mellan medelvärden dock störst : 6,2 respektive 7,7. I jämförelsen med de mest positivt inställda växer skillnaden ännu mer, medelvärdet i svenska språket hos dem är t.o.m. 8,4, vilket bekräftar att det finns en stark korrelation mellan elevens inställning och skolframgång.

Ett oroväckande faktum var den överraskande stora skillnaden mellan de två städerna i Mellersta Finland när det gäller inställningen till både svenska språket och de svenskspråkiga. Av de sammanlagt 83 negativt inställda kom närmare två tredjedelar från Äänekoski gymnasium där speciellt språkets onödighet betonades i elevernas åsikter. I den s.k. kärngruppen med flera negativa åsikter

utjämnades dock siffrorna till 52 % i Äänekoski respektive 48 % i Jyväskylä. Resultaten var speciellt oroväckande ur ÄL-gymnasisternas synvinkel när inställningarna till de svenskspråkiga referensgrupperna granskades. Gymnasisterna i Äänekoski hade tredubbelt oftare negativa åsikter om finlandssvenskarna, ålänningarna och sverigesvenskarna än gymnasisterna i Jyväskylä. Av någon anledning var inställningarna till både svenska språket och de svenskspråkiga referensgrupperna relativt negativa hos gymnasisterna i Äänekoski jämfört med läget i Jyväskylä. Är det möjligt att valfrihetsfrågan som existerade i JLL då denna undersökning utfördes påverkade så mycket? Valfrihetsmöjligheten kan kanske delvis förklara den stora skillnaden mellan de här gymnasierna.

Valfrihetsfrågan kan inte åsidosättas i framtiden, den kommer säkert att ge upphov till många intressanta diskussioner inom skolväsendet. Den uppfattning som kan fås av resultaten på basis av denna undersökning stöder möjligheten till valfri svenska. Svenska språket skulle kanske få högre status, språket skulle väljas av dem som antingen av integrativa eller instrumentella skäl skulle vilja studera språket. Inläringen skulle vara effektivare och intensivare och bättre resultat kunde uppnås, och därigenom skulle intresset och motivationen för svenska språket öka. Valfrihetsmöjligheten innebär också risker; en viss del av eleverna skulle kanske bli allt lättare utsatta i samhället; sambandet mellan dålig skolframgång och motstånd mot svenska språket är ett faktum. Tvång eller fritt val? Denna fråga får beslutsfattarna säkert svara på inom kort.

I språkinläringen spelar motivation och attityd en viktig roll. Inläring av främmande språk avviker från de övriga undervisningsämnena eftersom man måste beakta även den kulturella aspekten av landet i fråga. Därför har språkinlärarens inställningar till målspråkets representanter en stor betydelse.

Enligt resultaten är inställningarna till de svenskspråkiga referensgrupperna hos gymnasisterna positiva som helhet trots att det finns en liten minoritetsgrupp av tolv gymnasister som motsätter sig alla dessa grupper. Man bör dock inte underskatta betydelsen av det faktum att nästan var tredje gymnasist har en negativ uppfattning om minst en av de tre svenskspråkiga referensgrupperna. Det skulle vara speciellt viktigt att ingripa problemet angående gymnasisternas inställningar till ålänningarna. Om den negativa inställningen är berättigad eller inte är svårt att säga, men Ålands geografiska läge har säkert inte underlättat situationen. Å andra sidan kan man nuförtiden lättare skapa kontakter med hjälp av moderna kommunikationsmedel, vilket kan utjämna de starkaste negativa åsikterna i framtiden. Trots allt ansåg nästan alla gymnasister, även de mest negativt inställda, att samarbetet mellan de nordiska länderna är viktigt och ger trygghet.

Den information som massmedierna sprider om svenska språkets ställning och om människornas attityder mot svenskan och svenskhet kan ge en delvis vilseledande uppfattning om situationen i Finland. Begreppet 'tvångssvenska' blir lätt missförstått och överskrider ofta de gränser som det ursprungligen har haft. I diskussionen angående 'tvångssvenska' har det ju varit frågan om debatten för och emot svenskans ställning som ett av de obligatoriska ämnena i de finska skolorna. Denna fråga utgör kärnan för hela debatten. Allt annat, såsom olika intressegruppernas åsikter om svenska språket, och till och med om de svenskspråkiga referensgrupperna, kan anses vara mer eller mindre berättigade motiv till att försvara eller sätta sig emot svenskans nuvarande ställning i det finländska skolväsendet. På vilket sätt valfriheten i svenska språket skulle påverka i det finländska samhället är tillsvidare en obesvarad fråga.

LITTERATUR

- Atkinson R. & all. (1996). *Hilgard's Introduction to Psychology*. Tolfte upplagan. U.S.A.
- Befring, E.(1994). *Forskningsmetodik och statistik*. Lund. Studentlitteratur.
- Ellis, R. (1990). *Instructed Second Language Acquisition*. David Chrystal & Keith Johnson (red.). Oxford. Blackwell Publishers.
- Finnäs, F. (1998). *Finlandssvenskarna 1996 - en statistik översikt 1996*. Finlandssvensk rapport nr 37. Svenska Finlands Folkting. Helsingfors. Yliopistopaino 1998.
- Gardner, R.C. (1985). *Social psychology and second language learning: the role of attitudes and motivation*. London. Arnold.
- Gardner, R.C & Lambert, W.E. (1972). *Attitudes and Motivation in Second-Language Learning*. Massachusetts Newbury House Publishers Inc.
- Holme I.M. & Solvang, B.K. (1996). *Forskningsmetodik. om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund. Studentlitteratur.
- Jaakkola, M. (1989). *Suomalaisten suhtautuminen ulkomaalaisiin ja ulkomaalaispolitiikkaan*. Arbetskraftsministeriet, Planeringsavdelningen. Invandrarundersökningar 21. Helsingfors
- Kärkkäinen K. (1992). Mieluisat ja tärkeät oppiaineet. *Tempus*, 7/1992, 16
- Laine E. (1977). *Vieraan kielen opiskelumotivaatio Suomessa I*. AFinLa nr 17. Turku.
- Laine, E. (1978). *Vieraan kielen opiskelumotivaatio Suomessa II*. AFinLa nr 21. Turku.
- Laine, E. & Parikka K. (1994). Kaksikielisten maiden kieliasteista. *Kasvatus* 4/1994, 404-412
- Lehtonen, J. (1990). *Kultur, språk och kommunikation*. Fortbildningsinstitutet vid Jyväskylä universitet. Läromaterial 5/1990. Jyväskylä Kopieringscentral vid Jyväskylä universitet.

- Lerkkanen, M-K. (1993). *Kansalliset imagot ja stereotypiat*. Jyväskylä.
- Linnakylä & Saari (red.). (1993). *Oppiiko oppilas peruskoulussa? Peruskoulun arviointi 90-tutkimuksen tuloksia*. Jyväskylä.
- Meddelanden från institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet (1983). *Språk och social kontext*. Helsingfors.
- Nikki, M-L. (1989). *Suomalaisen koulutusjärjestelmän kielikoulutus ja sen relevanssi*. Del I. Jyväskylä. Kopieringscentral vid Jyväskylä universitet.
- Nikki, M-L. (1992). *Suomalaisen koulutusjärjestelmän kielikoulutus ja sen relevanssi*. Del II. Jyväskylä. Kopieringscentral vid Jyväskylä universitet och Sisäsuomi Oy.
- Prismas Lexikon* ((1994). Andra upplagan. Förlagsaktiebolaget Otava, Finland.
- Saari, M. (1993) Svenska språket i Finland. *Tempus*, 1993/5, 18
- Spolsky, B. (1989). *Conditions for second language learning: introduction to a general theory*. Oxford. Oxford university Press.
- Svenska skrivregler*. (1992). Första upplagan. Uppsala. Almqvist & Wiksell tryckeri.

1. Sukupuoli: Mies/Nainen
2. A-kieli _____ B-kieli _____ C-kieli _____
D-kieli _____
3. Matematiikka laaja
 yleinen
4. Asuinpaikkakunta _____
 Asun vanhempieni luona
 En asu vanhempieni luona
5. Luettele **aikajärjestyksessä**, millä muilla paikkakunnilla olet asunut siitä lähtien, kun aloitit koulunkäynnin (jos olet asunut koko ikäsi nykyisellä paikkakunnalla, voit siirtyä kysymykseen nro 6).
Paikkakunta	Vuosina
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
6. Äidin ammatti: _____ Isän ammatti: _____
7. Äidin koulutus: _____ Isän koulutus: _____
8. Vanhempani ovat avo-/avioliitossa keskenään
 Vanhempani ovat eronneet (vuonna _____)
 Äitini/isäni on yksinhuoltaja
 Vain toinen vanhemmistani on elossa, kumpi _____
 Kumpikaan vanhemmistani ei ole elossa
9. Onko sinulla sisaruksia?
 ei ole (voit siirtyä kohtaan 12)
 kyllä on: _____ veljeä _____ siskoa
10. Oletko sisaruksista vanhin?
 kyllä (voit siirtyä kohtaan 12)
 en, olen toinen/kolmas jne, mutta en nuorin
 olen nuorin

19. Mitä suunnitelmia sinulla on lukion jälkeen?

Yritän päästä ulkomaille opiskelemaan, minne/mitä _____

Aion pyrkiä yliopistoon opiskelemaan, mitä _____
 Pyrin johonkin muuhun oppilaitokseen opiskelemaan
maan, mihin/mitä _____

Yritän saada työpaikan ulkomailta
 Yritän saada työpaikan kotimaasta
 Muuta, mitä _____

En osaa sanoa

20. Opiskelumenesykseni peruskoulussa:

Erinomainen, arvosanat enimmäkseen 9 - 10
 Hyvä/kohtalainen " " 7 - 9
 Tyydyttävä/välttävä " " 6 - 7
 Heikohko " " 5 - 6

21. Opiskelumenesykseni lukiossa
(oma yleisarvio sulkeisiin numeroina 4-10, lisäksi
sulkeiden viereen viimeisin kurssiarvosanasi)

Ruotsi	() _____	Matematiikka	() _____
Englanti	() _____	Äidinkieli	() _____
Saksa	() _____	Maantieto	() _____
Ranska	() _____	Historia	() _____
Venäjä	() _____	Musiikki	() _____
		Tietotekniikka	() _____

22. Yo-kirjoitusten valinnaisina/pakollisina kielinä voisivat olla mielestäni seuraavat:

Englanti	☐ pakollinen	☐ valinnainen
Ruotsi	☐ pakollinen	☐ valinnainen
Saksa	☐ pakollinen	☐ valinnainen
Ranska	☐ pakollinen	☐ valinnainen
Muu, mikä	☐ pakollinen	☐ valinnainen

23. Kieltenopettajan pitäisi olla mielestäni

nainen
 mies
 yhdentekevää, kumpaa sukupuolta

Perustelut: _____

24. Mitkä ominaisuudet tai asiat ovat mielestäsi avuksi kielen (esim. englanti/ruotsi) oppimisessa Perustelee!

25. Mitkä asiat tai tekijät mielestäsi eniten ehkäisevät tai haittaavat kielen oppimista? Perustelee!

26. Kuinka paljon käytät vapaa-aikaasi (A) englannin, (B) ruotsin opiskeluun viikossa kyseisen kurssin aikana:

(A) _____ (B) _____

27. Mitä harrastat vapaa-aikanasi?

28. Missä olet matkustellut?

- O manner-Suomessa
- O Ahvenanmaalla tai kotimaan saaristoalueilla
- O Ruotsissa ja/tai muissa Pohjoismaissa
- O Keski-Euroopassa
- O Etelä-Euroopassa
- O Yhdysvalloissa tai Kanadassa
- O muualla, missä? _____

29. Onko sinulla kontakteja ulkomaille?

- O ei ole
- O tuttaviani asuu ulkomailla, missä? _____
- O sukulaisiani asuu ulkomailla, missä? _____
- O jokin muu kontakti _____

30. Vietän suurimman osan vapaa-ajastani

- mieluiten omissa oloissani
- vanhempieni seurassa
- sisarusteni kanssa
- tyttöystävän/poikaystävän kanssa
- omassa kaveripiirissä
- _____

31. Millaisia TV-ohjelmia katselet? Mainitse esimerkkejä.

32. Luetko vieraskielisiä lehtiä tai kirjoja?

- en lainkaan
- kyllä, mitä(engl/ruotsi/saksa tms.) _____

33. Jos voisit yo-kirjoituksissa tehdä valinnan ruotsin kielen osalta, miten menettelisit

- en suorittaisi ruotsia

Perustelu _____

- kyllä suorittaisin ruotsin

Perustelu _____

- en osaa sanoa

34. Millainen käsitys sinulla on suomenruotsalaisista?

35. Tunnetko henkilökohtaisesti suomenruotsalaisia?

- tunnen

- en tunne

36. Millainen käsitys sinulla on ahvenanmaalaisista?

37. Tunnetko henkilökohtaisesti ahvenanmaalaisia?

O tunnen

O en tunne

38. Millainen käsitys sinulla on ruotsalaisista?

39. Tunnetko henkilökohtaisesti ruotsalaisia?

O tunnen

O en tunne

40. Mitä arvelet tai tiedät suomenruotsalaisten, ahvenanmaalaisien ja ruotsalaisten ajattelevan suomalaisista?

Suomenruotsalaiset: _____

Ahvenanmaalaiset: _____

Ruotsalaiset: _____

41. Onko pohjoismainen yhteistyö mielestäsi tärkeää Suomen kannalta?

O kyllä

O ei

Perustelut:

42. Kuinka monta ruotsin kielen opettajaa sinulla on ollut tähän mennessä?

O naisopettajia _____ kpl

O miesopettajia _____ kpl

43. Oletko tällä hetkellä yleisesti ottaen elämääsi

- erittäin tyytyväinen
- melko tyytyväinen
- melko tyytymätön
- erittäin tyytymätön

Perustelu _____

Mahdollisia lisätietoja varten minua saa haastatella

(vapaaehtoinen), nimeni on _____.

Voit halutessasasi vielä kommentoida jotakin tämän kyselyn kysymyksistä tai jostain muusta kielten opiskeluun liittyvästä asiasta, ole hyvä!

KIITOS AVUSTASI!